วารสาร
ประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์

THE THAMMASAT JOURNAL OF HISTORY

การทูตวิชาการ และความ(ไม่)รู้ ในความสัมพันธ์ไทย-จีน

Academic Diplomacy and (Un)knowledge in Sino-Thai Relations

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์

Sitthithep Eaksitthipong

อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Email: sittithep.e@cmu.ac.th

---

*บทความนี้ปรับปรุงและพัฒนาต่อจากบทที่ 5 ในวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตของผู้เขียน ซึ่งนำเสนอต่อ National University of Singapore โปรดดู Sittithep Eaksittipong, "Textualizing the 'Chinese of Thailand': Politics, Knowledge and the Chinese in Thailand during the Cold War," (Ph.D. diss. National University of Singapore, 2017).

ได้รับบทความเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2561; แก้ไขปรับปรุงเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2562; อนุมัติให้ตีพิมพ์เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนผ่านการสำรวจบทบาทของนักวิชาการและการสร้างองค์ความรู้ที่สนับสนุนการกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีนในช่วงทศวรรษ 1970-1980 บทความนี้เสนอว่าความรู้ทางวิชาการและนักวิชาการเป็นทั้งเครื่องมือและตัวแสดงสำคัญในการสานความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ผ่าน “การทูตวิชาการ” ที่รัฐบาลไทยและจีนสนับสนุนการไหลเวียนของนักวิชาการและความรู้ทางวิชาการระหว่างไทย-จีน การทูตวิชาการได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนสำนึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย และคนจีนในประเทศไทยจากการเป็น “คนอื่น” (The Other) สู่การเป็นส่วนที่สำคัญของชาติไทย ทั้งนี้การผลิตความรู้ของนักวิชาการนั้นในด้านหนึ่งก็ถูกผลักดันด้วยกระแส “ชาตินิยมวิชาการ” ของนักวิชาการไทยและจีนที่ต้องการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของตนผ่านการสร้างองค์ความรู้ชุดหนึ่งขึ้น การสร้างองค์ความรู้ที่ปรับเปลี่ยนสำนึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ชาติไทย และคนจีนในประเทศไทยเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการลืมเลือนการเป็นศัตรูคู่ขัดแย้งในอดีตระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ในยามที่ความร่วมมือระหว่างสองฝ่ายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการคานอิทธิพลของโซเวียตและเวียดนามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: การทูตวิชาการ, ชาตินิยมวิชาการ, ความสัมพันธ์ไทย-จีน

Abstract

This article proposes a novel approach in studying Sino-Thai diplomatic relations by focusing on the roles of scholar and scholarship that facilitated the tightening of Sino-Thai relations in the 1970s-1980s. It argues that academic knowledge and scholars were both important actors and instruments in deepening Sino-Thai diplomatic relations through what the author terms “academic diplomacy.” Supported by Thai and Chinese governments, the mobility of scholars and academic knowledge between Thailand and China led to the change of historical consciousness that underpinned public perception of Thai national history and the Chinese in Thailand. It led to the reorientation of the Chinese from being “the Other” to a significant part of the Thai nation. However, it should be noted that this knowledge production process was also driven by “academic nationalism” as both Thai and Chinese scholars saw the production of knowledge as a tool to protect their national interests. This production of knowledge that aimed to change historical consciousness relating to Thai national history and the Chinese in Thailand was a significant tool that facilitates the forgetting of animosity between Thailand and China. In a moment that Soviet and Vietnam were expanding their influence in Southeast Asia, forgetting the past Sino-Thai animosity and tightening relations were necessary to counter Soviet and Vietnam threats.

Keywords: Academic diplomacy, Academic nationalism, Sino-Thai diplomatic relations

1.บทนำ: อ่านใหม่ความสัมพันธ์ไทย-จีน[1]

“คุณคึกฤทธิ์ก็บอกเลย
คืนนั้นว่า พรุ่งนี้เช้าผมจะเอาธงไทยไปปักหน้าบ้านพักรับรอง
แล้วประกาศว่าคณะของเรามาปลดแอกมณฑลยูนนาน
ออกจากจีนแล้ว
เรามาเรียกร้องดินแดนกลับคืนไป”[2]
อานันท์ ปันยารชุน

---

[1] การถอดชื่อบุคคล องค์กรและสถานที่จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทความนี้อาศัย *คู่มือการใช้ศัพท์ภาษาจีน* (ศูนย์จีนศึกษา, คู่มือการใช้ศัพท์ภาษาจีน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546)) ในกรณีที่ชื่อบุคคลหรือสถานที่ซึ่งเป็นที่คุ้นเคยของสังคมไทยเช่น กวางตุ้ง และยูนนาน จะใช้ชื่อตามที่คุ้นเคยกันโดยทั่วไป เพื่อป้องกันความสับสน นอกจากนี้ในกรณีชื่อของนักวิชาการจีนที่มีผลงานวิชาการตีพิมพ์ในประเทศไทยโดยมีการถอดชื่อภาษาจีนเป็นไทยเมื่อครั้งบทความนั้นได้รับการตีพิมพ์ บทความนี้จะเลือกใช้ชื่อภาษาจีนตามที่เคยได้มีการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว อาทิ เจีย แยนจอง แทน เซี่ย หยวนจาง (谢元章) เพื่อความสะดวกของผู้อ่านในการสืบค้นต่อไป บทความนี้ยังเลือกใช้ปี ค.ศ. แทน พ.ศ. แต่จะวงเล็บปี พ.ศ.ไว้ท้าย ค.ศ. เพื่อความสะดวกสำหรับผู้อ่านในการเทียบเคียงเอกสารกับฝ่ายจีนซึ่งใช้ปี ค.ศ.

[2] อานันท์ ปันยารชุน เป็นหนึ่งในสมาชิกคณะผู้แทนไทยที่ร่วมเดินทางไปกับม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนใน ค.ศ. 1975 คำกล่าวของคึกฤทธิ์ที่อานันท์อ้างถึงนี้มาจาก อานันท์ ปันยารชุน, “ปาฐกถาพิเศษ” ใน *ความสัมพันธ์ไทย-จีน: เหลียวหลังแลหน้า*, บรรณาธิการโดย เขียน ธีระวิทย์ และ เจีย แยนจอง (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), 19.

นักการทูตผู้ร่วมคณะเปิดความสัมพันธ์การทูตไทย-จีน
คุณได้ทำงานวิจัยความสัมพันธ์จีน-ไทยไว้อย่างดี
งานวิจัยพวกนี้ช่วยในการทำงานในประเทศไทยของข้าพเจ้าอย่างมาก
ทั้งยังช่วยกระตุ้นความสนใจที่ข้าพเจ้า
มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนและไทย"[3]
ไฉ เจ๋อหมิน, เอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยคนแรก

แม้ว่าความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการเมื่อ ค.ศ.1975 (พ.ศ. 2518) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ไทย-จีนไม่ได้ปรับเปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์อย่างทันที ความแปรผันทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) ทำให้ความหวาดระแวงที่ไทยมีต่อจีนยังคงดำรงอยู่ ขณะเดียวกันภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตความกังวลต่ออิทธิพลการเมืองจากจีนแผ่นดินใหญ่ต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยยิ่งกลายเป็นประเด็นที่สร้างความปริวิตกให้กับรัฐบาลไทย ด้วยรัฐไทยเกรงว่าคนจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยอาจหันไปยึดโยงกับ "ชาติจีน" แทน "ชาติไทย" จนส่งผลให้ความพยายามในการกลืนกลาย (assimilation) คนจีนและทายาทให้กลายเป็นไทยที่ดำเนินมากว่าทศวรรษสูญเปล่า

[3] จดหมายจากไฉ เจ๋อหมินถึงเฉิน หลวี่ฟ่าน, 3 สิงหาคม ค.ศ.1978 อ้างใน เฉิน หลวี่ฟ่าน, "จงไท่กวนซีรั่วกันเวิ่นถีเหยี่ยนจิวเค่อถีเสี่ยวเจี๋ย" (สรุปประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-ไทย) ใน *ไท่จู๋อี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 1,* บรรณาธิการโดย เฉิน หลวี่ฟ่าน (ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์หนังสือจีน, 2003), 6.

ขณะเดียวกันการติดต่อสื่อสารระหว่างสองประเทศที่เริ่มทวีมากขึ้นภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตได้ทำให้ทางการจีนตระหนักถึงทัศนคติในแง่ลบที่คนไทยมีต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยซึ่งถูกมองเป็น "คนอื่น" (the Other) ที่ไม่เป็นไทย ทัศนคติดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญในการสานความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างทั้งสองประเทศ โดยนัยคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยเป็นภาพตัวแทนของ "ความเป็นจีน" และประเทศจีน ในสายตาของรัฐและประชาชนไทย ดังนั้นหากทัศนคติที่รัฐและสังคมไทยมีต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยยังเป็นไปในแง่ลบ ก็ย่อมส่งผลต่อทัศนคติที่รัฐและสังคมไทยมีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

เมื่อเข้าสู่ช่วงรอยต่อระหว่างกลางทศวรรษ 1970 ถึงกลางทศวรรษ 1980 (พุทธทศวรรษ 2520) ความพลิกผันทางการเมืองทั้งภายในประเทศไทย ประเทศจีน และการเมืองระหว่างประเทศ คือ การขยายอิทธิพลของโซเวียตและเวียดนามเป็นปัจจัยผลักดันที่สร้างเงื่อนไขให้ทั้งฝ่ายไทยและจีนจำต้องหันมาพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีอย่างรวดเร็ว การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีนที่ดำเนินไปในช่วงในกรอบเวลานับแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในช่วงกลางทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาส่วนมากมักเน้นให้ความสำคัญกับประเด็นการเมืองระดับรัฐ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และบทบาทของชนชั้นนำเป็นสำคัญ[4] ขณะที่ละเลยบทบาทของปัจจัยทาง

[4] ตัวอย่างเช่น Michael R. Chambers, "The Chinese and the Thais are Brothers: The Evolution of the Sino-Thai Friendship," *Journal of Contemporary China* 14, no. 25 (2005): 599-629; Chulacheeb Chinwanno, "Rising China and Thailand's Policy of Strategic Engagement," in *The Rise*

วัฒนธรรม และนักวิชาการ นอกจากนี้ "เหตุผล" มักถูกมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่กำกับการตัดสินใจของตัวบุคคลต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในประเด็นการเมืองของความสัมพันธ์ไทย-จีน

บทความนี้พยายามเสนอแนวทางใหม่ในการพินิจความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน โดยเน้นบทบาทของนักวิชาการไทยและจีนในกระบวนการสร้างความรู้เกี่ยวกับ "ชาติไทย" และคนจีนในประเทศไทย บทความนี้เสนอว่าความรู้ที่สร้างโดยนักวิชาการเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทย-จีน นอกจากนี้ บทความนี้ยังเสนอว่า "อารมณ์" ในที่นี้คือ กระแสอารมณ์ความรู้สึก "ชาตินิยมวิชาการ" (academic nationalism) เป็นเงื่อนไขที่กำกับให้นักวิชาการทั้งไทยและจีนผลิตความรู้ชุดหนึ่งเกี่ยวกับ "ชาติไทย" และคนจีนในประเทศไทย

ในช่วงระหว่างกลางทศวรรษ 1970 ถึงกลางทศวรรษ 1980 ที่พัฒนาการทางการเมืองนำไปสู่การปรับความสัมพันธ์ไทย-จีนนั้น ชุดความรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ของคนจีนในประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างนักวิชาการไทยและจีนที่ถูกผลักดันด้วยกระแส "ชาตินิยมวิชาการ" ได้นำไปสู่การรื้อทำลายประวัติศาสตร์ชาติไทย ฉบับอัลไต-

---

of China: Responses from Southeast Asia and Japan, ed. Jun Tsunekawa (Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2009), 81-109; Yong Deng, "Sino-Thai Relations: From Strategic Co-operation to Economic Diplomacy," *Contemporary Southeast Asia* 13, no. 4 (March 1992): 360-374; จุลชีพ ชินวรรโณ, *35 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ. 2518-2553* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553).

น่านเจ้า ที่เน้นย้ำความเป็นศัตรูคู่อาฆาตระหว่างรัฐและชาติพันธุ์ไทยกับจีน จนนำไปสู่การเขียนประวัติศาสตร์ไทยที่รวม "คนจีน" ในประเทศเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ภาพลักษณ์ของคนจีนในประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยสร้างทัศนคติในแง่บวกต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน และช่วยปูทางให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์การทูตไทย-จีน

การศึกษาของ เซี่ย ชื่อจง (谢世忠) เผยให้เห็นว่าประเด็นประวัติศาสตร์ไทยนี้เป็นประเด็นทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อทางการจีน การศึกษาของเซี่ยโดยการใช้วิธีการอนุมานจากหลักฐานแวดล้อม (circumstantial evidence) ให้ภาพอย่างละเอียดถึงความพยายามของทางการจีนผ่านการใช้วิชาการเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนความคิดของชนชั้นนำไทยต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย ที่สร้างความหวั่นวิตกต่อบูรณภาพเหนือดินแดนและชาติพันธุ์ของจีน เมื่อชนชั้นนำไทยเยือนจีนภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต บรรดาชนชั้นนำไทยมักเน้นย้ำโดยขาดความอ่อนไหวทางการเมืองว่าดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศจีนเคยเป็นพื้นที่อาณาจักรไทยมาก่อน และชนชาติพันธุ์กลุ่มน้อยในจีนที่ใช้ภาษากลุ่มภาษาไท โดยเฉพาะคนไทในยูนนาน เป็นพี่น้องที่มีความเกี่ยวข้อง มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับคนไทยในปัจจุบัน ผ่านการเน้นย้ำประวัติศาสตร์ชาติไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้า ประวัติศาสตร์ชาติไทยนี้หากแพร่สะพัดและได้รับการยอมรับโดยเฉพาะในจีนย่อมมีศักยภาพในการรื้อทำลายการนิยาม "ชาติจีน" ที่ทางการจีนนิยามว่าจีน คือ ประเทศชาติที่เกิดจากการหลอมรวมของคนหลากหลายชาติพันธุ์ (ถ่งอีเตอตัวหมินจู๋กั๋วเจีย 统一的多民族国家) ซึ่งนับอย่างเป็นทางการมีจำนวนทั้งหมด

56 ชาติพันธุ์ และหนึ่งในนั้น คือ คนชาติพันธุ์ไท (ไต่จู๋ 傣族) เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีศักยภาพสามารถถูกแปรเปลี่ยนเป็นเครื่องมือในการสร้างสร้างสำนึกร่วมเกี่ยวกับอดีตระหว่างชนชาติพันธุ์ไทในจีนกับคนไทยในประเทศไทย จนอาจนำไปสู่การสร้างจินตนาการชาติยึดโยงกับชาติไทยแทน “ชาติจีน” ของชนชาติพันธุ์ไทจึงเป็นอันตราย นักวิชาการจีนภายใต้การชี้นำของรัฐบาลจีนจึงเปิดการรณรงค์ชำระประวัติศาสตร์ชาติไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้าว่าเป็นเพียงมายาคติ กระทั่งนักวิชาการจีนประกาศชัยชนะว่าตนประสบความสำเร็จในการรณรงค์ดังกล่าว สามารถเปลี่ยนความคิดที่ไทยมีต่อประวัติศาสตร์ได้[5]

การศึกษาของเหลียง หย่งเจีย (梁永佳)[6] พยายามชี้ให้เห็นว่าการรณรงค์ทางวิชาการของนักวิชาการจีนต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยนั้นแท้ที่จริงเป็นเพียงฝันกลางวัน นอกจากการใช้ข้อมูลหลักฐานชุดเดียวกับเซี่ยในการให้ข้อมูลเรื่องการรณรงค์ทางวิชาการของนักวิชาการจีนแล้ว เหลียงอ้างหลักฐานสำคัญเพียงหนึ่งชิ้น คือ บทความของธงชัย วินิจจะกูลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของอดีตไทยหลังยุค 14 ตุลา[7]

---

[5] เซี่ย ซือจง, “หนานเจา ไท่กั๋ว หยุนนานกู่กั๋ว: ตังไต้จงไท่กั๋วจู๋จู่อี้เตอจิ้งเจิงกั๋วเฉิง” (น่านเจ้า ประเทศไทย และอาณาจักรโบราณยูนนาน: การปะทะของชาตินิยมไทย-จีนในยุคร่วมสมัย), *เซ่ากู่เหรินเล่ยเซวียเซียคัน* (วารสารมานุษยวิทยาและโบราณคดี) 49 (1993): 50–69.

[6] Liang Yongjia, “Inalienable Narration: The Nanzhao History between Thailand and China,” *Asia Research Institute Working Paper No. 148* (January 20, 2011). https://ssrn.com/abstract=1743933 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1743933.

[7] Thongchai Winichakul, “The Changing Landscape of the Past: New Histories in Thailand since 1973,” *Journal of Southeast Asian Studies* 26, no.1 (March 1995): 99-120.

เป็นข้อสนับสนุนและชี้ให้เห็นว่า ก่อนที่จะมีการรณรงค์ทางวิชาการของนักวิชาการจีนต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยเพื่อยืนยันว่าชนชาติพันธุ์ไทเป็นส่วนหนึ่งของชาติจีนมาอย่างยาวนาน ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ไทยได้เปลี่ยนแปลงไปก่อนหน้านั้นแล้ว จนทำให้ประวัติศาสตร์ไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้า ไร้พลังและกลายเป็นมายาคติล้าหลัง กระแสความตื่นกลัวจนนำไปสู่การรณรงค์ทางวิชาการของนักวิชาการจีนและการกล่าวอ้างชัยชนะในการรณรงค์นั้นจึงเป็นเพียงเรื่องเพ้อฝัน[8]

การศึกษาของนักวิชาการทั้งสองมีคุณูปการสำคัญที่ช่วยเผยให้เห็นความเป็นการเมืองของประวัติศาสตร์ไทยในความสัมพันธ์ไทย-จีน บทบาทของความรู้ และนักวิชาการในความสัมพันธ์ไทย-จีน อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึงข้อมูลหลักฐานภาษาจีนจากภาครัฐในขณะที่นักวิชาการทั้งสองทำการศึกษา และปัญหาเรื่องทักษะภาษาไทยที่เป็นเงื่อนไขนำไปสู่การละเลยข้อมูลหลักฐานภาษาไทย ทำให้งานของนักวิชาการทั้งสองยังให้ภาพที่ไม่ละเอียดลึกซึ้งเพียงพอ นอกจากนี้หากมองให้กว้างกว่าเรื่องมิติการเมืองในการช่วงชิงจินตนาการชาติของชนชาติพันธุ์ไทว่าเป็นส่วนหนึ่งของชาติใดระหว่างไทยกับจีนแล้ว จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ไทยในช่วงระหว่างปลายทศวรรษ 1970 กระทั่งถึงต้นทศวรรษ 1990 มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งแห่งที่และการนิยามความหมายของคนจีน และ “ความเป็นจีน” ในสังคมไทย แท้ที่จริงแล้วนอกจากการรณรงค์ทางวิชาการต่อประวัติศาสตร์ไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้าเพื่อเน้นย้ำความแตกต่างและการยึดโยงต่อจินตนาการชาติที่ต่างกันระหว่างชนชาติไทในจีนกับชนชาติไทยในไทย นักวิชาการจีนได้เปิดการรณรงค์ทางวิชาการคู่

[8] Liang Yongjia, *Inalienable Narration*.

ขนานเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของรัฐและสังคมไทยต่อ คนจีน และ "ความเป็นจีน" ในสังคมไทย เนื่องด้วย "ความเป็นจีน" และ "ความเป็นไทย" ในสังคมไทยนั้นเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงนิยามของความเป็นไทยจึงส่งผลต่อนิยามความเป็นจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากมุ่งนำเสนอว่าการนิยาม "ความเป็นจีน" และคนจีนในสังคมไทย ให้เปลี่ยนแปลงจากการมีสถานะเป็น "คนอื่น" สู่การเป็นส่วนสำคัญของชาติไทย ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการทูตวิชาการ (academic diplomacy) ที่รัฐไทยและจีนต่างพยายามส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนความหมายของ "ชาติไทย" และ "ความเป็นจีน" ในสังคมไทยแล้ว บทความนี้ยังนำเสนอมโนทัศน์ชาตินิยมวิชาการ (intellectual nationalism)[9] โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าข้อเสนอทางวิชาการเกี่ยวกับ ชาติไทย ความเป็นไทย คนจีน และความเป็นจีน ในสังคมไทย ทั้งที่ผลิตโดยนักวิชาการไทยและจีนในช่วงระหว่างปลายทศวรรษ 1970 - ต้นทศวรรษ 1990 นั้นถูกกำกับโดยกระแสชาตินิยมวิชาการทั้งจากฝั่งไทยและจีน ถึงแม้ว่าแรงผลักดันและประเด็นทางการเมืองที่แฝงมากับชาตินิยมวิชาการจากฝั่งไทยและจีนจะมีจุดมุ่งหมายต่างกัน อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ที่ถูกผลิตขึ้นนี้กลับสอดประสานเข้ากันอย่างลงตัวจนนำมาสู่การนิยาม "ความเป็นจีน" และคนจีนในสังคมไทยในฐานะส่วนสำคัญของชาติไทย

[9] แนวคิดนี้มุ่งดูความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการกับชาตินิยม โดยมองนักวิชาการในฐานะผู้ที่มีส่วนประกอบสร้างชาตินิยม และผู้ผลิตองค์ความรู้ทางวิชาการที่ถูกกำกับโดยชาตินิยมในขณะเดียวกัน ทั้งนี้ควรกล่าวด้วยว่าวงวิชาการในแต่ละประเทศล้วนมีความเกี่ยวข้องกับชาตินิยม หากแต่ความเกี่ยวข้องนั้นอาจมีระดับความเข้มข้นที่ต่างกัน

บทความนี้เน้นชี้ชวนให้เห็นความซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน โดยเฉพาะในมิติการทูตวิชาการ โดยการนำเสนอว่าความรู้และนักวิชาการมีบทบาทเป็นทั้งเครื่องมือและตัวแสดงสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน นอกจากนี้ยังพยายามคลี่ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนความหมายของความเป็นจีนในสังคมไทยที่มีปัจจัยระหว่างประเทศเป็นแรงผลักดันสำคัญอีกด้วย

2. อันความคิดวิทยาเหมือนอาวุธ: ระหว่าง “กระสุนปืน” กับ “ความรู้”

หลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนเพียงหนึ่งปี เหตุการณ์ 6 ตุลา ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) ได้นำมาสู่การขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลฝ่ายขวานำโดยธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่ส่งผลชะงักงันต่อการสานสัมพันธ์ไทย-จีน เนื่องจากฝ่ายหลังที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ถูกมองอย่างหวาดระแวงโดยรัฐบาลไทย อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาการรัฐประหารที่นำพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ขึ้นมาสู่อำนาจแทนธานินทร์ได้เปิดศักราชใหม่ให้กับความสัมพันธ์ไทย-จีนอย่างแท้จริง การขยายอำนาจของเวียดนามมายังกัมพูชาจนประชิดติดเขตแดนไทย ภายใต้การสนับสนุนจากโซเวียต ทำให้การสานความร่วมมือระหว่างไทย-จีนกลายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการคานอำนาจของเวียดนามและโซเวียตในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[10]

[10] จุลชีพ ชินวรรโณ, *35 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ.2518-2553*, 41-48.

ในช่วงทศวรรษ 1980 นายทหารระดับสูงทั้งไทยและจีนได้แลกเปลี่ยนการเยือนกันอย่างบ่อยครั้งเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างไทย-จีน ในช่วง 3 ปีแรกของต้นทศวรรษ 1980 ประเทศไทยได้ต้อนรับการเยือนของผู้บัญชาการทหารอากาศ ผู้บัญชาการทหารเรือ และเสนาธิการทหารของกองทัพจีน เพื่อสานความร่วมมือเกี่ยวกับการต่อต้านอิทธิพลของเวียดนาม นอกจากนี้ทางการจีนยังได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านยุทโธปกรณ์แบบให้เปล่าและการขายอาวุธในราคามิตรภาพ ซึ่งรวมถึงกระสุนปืนใหญ่หลายหมื่นนัดให้กับรัฐบาลไทยเพื่อนำไปใช้ในการต่อต้านอิทธิพลเวียดนาม ขณะเดียวกันทางการไทยก็ร่วมมือยินยอมให้จีนใช้ไทยเป็นช่องทางผ่านในการส่งอาวุธไปยังฝ่ายเขมรแดงเพื่อต่อต้านเวียดนาม[11]

อย่างไรก็ตามนอกจากความร่วมมือทางการทหารแล้ว เพื่อที่จะสานความสัมพันธ์ในเชิงมิตรภาพระหว่างไทย-จีน ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างไทย-จีนก็ถูกดำเนินการคู่ขนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมสร้างองค์ความรู้ที่จะช่วยกระชับความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ ใน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) รัฐบาลไทยและจีนได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ ซึ่งเน้นในเรื่องการช่วยเหลือด้านองค์ความรู้วิชาการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ถึงแม้ความร่วมมือดังกล่าวจะปูทางให้กับการสานสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสองประเทศผ่านการแลกเปลี่ยนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน[12] แต่ความร่วมมือที่เน้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์

[11] อรอนงค์ น้อยวงศ์, *กัมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรมติณสูลานนท์* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), 139-144.

[12] ดูความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์ได้จาก กิตติกร คนศิลป, "นัยสำคัญ

นี้กลับไม่ใช่ปัจจัยหลักที่ช่วยปรับเปลี่ยนสร้างความเข้าใจระหว่างไทย-จีน ความรู้ทางมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ซึ่งดูเหมือนเป็นศาสตร์ที่ไม่สร้างผลผลิตที่จับต้องได้เป็นรูปธรรมมากนัก กลับมีบทบาทสำคัญในการเมืองของความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน เนื่องด้วยสำนึกประวัติศาสตร์ที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกันนั้นเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสานสัมพันธ์ไทย-จีน

2.1 การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน: สุญญากาศทางความรู้ อารมณ์ขัน กับข้อผิดพลาดทางการทูต

การเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดี ริชาร์ด นิกสัน เมื่อ ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) จนนำไปสู่การปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่รัฐบาลเผด็จการไทยไม่ได้ทราบข่าวการเปลี่ยนแปลงท่าทีของมหามิตรสหรัฐอเมริกาล่วงหน้านำไปสู่ความโกลาหลในหมู่รัฐบาลเผด็จการ การเปลี่ยนแปลงท่าทีของสหรัฐอเมริกาต่อจีนดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักให้รัฐบาลเผด็จการไทยเริ่มปรับเปลี่ยนท่าทีต่อรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างรวดเร็ว กระทั่งเกิดความสับสนและโจมตีซึ่งกันและกันในหมู่ชนชั้นนำไทย[13] อย่างไรก็ตามนับแต่การสถาปนาระบอบเผด็จ

ของนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน 2518-2530," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531).

[13] พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ *ภวัครพันธุ์, สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "รัฐไทย"* (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549), 118-119.

การทหารสฤษดิ์-ถนอม-ประภาสซึ่งเปิดฉากขึ้นใน ค.ศ.1957 (พ.ศ. 2500) การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับจีนถูกทำให้เป็นอัมพาต การค้นคว้าทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจีนซึ่งถูกมองว่าเป็นคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องเสี่ยงอันตรายสำหรับนักวิชาการ เนื่องจากอาจถูกจับจ้องจากรัฐ และติดป้ายว่าเป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์[14] ภายใต้บรรยากาศแห่งความกลัวนี้ การศึกษาเกี่ยวกับจีนในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับจีนแผ่นดินใหญ่ หรือคนจีนในประเทศไทยจึงอยู่ในภาวะชะงักงัน

พลันที่สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงท่าทีต่อจีนจนรัฐบาลไทยจำต้องเดินตาม รัฐบาลเผด็จการไทยเริ่มตระหนักถึงภาวะสุญญากาศทางความรู้เกี่ยวกับจีนโดยเฉพาะมิติด้านความสัมพันธ์ไทย-จีน ภายใต้ภาวะดังกล่าว รัฐบาลเผด็จการได้ตั้งคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีนขึ้นใน ค.ศ.1972 (พ.ศ. 2515) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อแปลเอกสารภาษาจีนและค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีน การใช้อดีตเป็นเครื่องมือส่องสว่าง คลายความสงสัย และไม่แน่นอนของสถานการณ์ในขณะนั้นมุ่งรองรับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตามเพียงหนึ่งปีต่อมาเหตุการณ์ 14 ตุลา ที่นำไปสู่การสิ้นสุดของรัฐบาลเผด็จการทหารได้ส่งผลให้ความพยายามเบื้องต้นในการเปิดความสัมพันธ์ไทย-จีนชะงักลง กระทั่งรัฐบาลไทยภายใต้

[14] อาทิ เขียน ธีระวิทย์ได้เล่าถึงประสบการณ์ในช่วงเวลานี้ว่า เขาถูกจับจ้องทั้งจากสันติบาลและอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยนั้น คือ จอมพล ประภาส จารุเสถียร เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการทำวิจัยเกี่ยวกับจีน ดู เขียน ธีระวิทย์, “จีนศึกษาของไทย: เหลียวหลังแลหน้า,” ใน *จีนใหม่ในศตวรรษที่ 21* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), 17-26.

การนำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1975

แม้การเดินทางไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จะประสบความสำเร็จอย่างงดงาม อย่างไรก็ตามหากอ่านเอกสารหลักฐานจากฝั่งจีนดังที่บทความนี้จะได้นำเสนอต่อไปจะพบว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์และชนชั้นนำไทยได้สร้างปัญหาให้กับความสัมพันธ์ไทย-จีนแต่เริ่มต้นอันเป็นผลมาจากสุญญากาศทางความรู้เกี่ยวกับจีน จนนำไปสู่การขาดความตระหนักรู้เกี่ยวกับความอ่อนไหวของจีนต่อประเด็นประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ที่เกี่ยวพันกับการนิยาม “ชาติจีน”

ภายหลังจากการเจรจาเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน นายกรัฐมนตรีไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และโจว เอินไหล นายกรัฐมนตรีจีนได้ร่วมลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 ปัญหาข้อหนึ่งที่ทั้งฝ่ายไทยและจีนให้ความสำคัญอย่างมาก คือ ประเด็นคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าควรจะต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม[15] เนื่องจากเป็นปัญหาที่อ่อนไหวต่อความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศ อย่างไรก็ตามเพียง 3 วันต่อมา ปัญหาที่ไม่คาดคิดมาก่อนและเกี่ยวข้องกับประเด็นคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยได้สร้างความกังวลให้กับทางการจีนอย่างมาก

[15] จุลชีพ ชินวรรโณ, *35 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ.2518-2553*, 63-64.

ภายหลังจากการลงนามในแถลงการณ์ร่วมฯ คณะของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ได้เดินทางเยือนเซี่ยงไฮ้และคุนหมิง เมื่อเดินทางถึงคุนหมิง เมืองเอกของมณฑลยูนนาน ในวันที่ 4 กรกฎาคม ทางเจ้าภาพได้จัดเลี้ยงรับรองอาหารค่ำซึ่งปรุงโดยชนชาติไท จากสิบสองปันนามี ลาบเนื้อ และน้ำพริกอ่อง เป็นอาหารจานเด็ดเพื่อสร้างความประทับใจให้กับคณะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์[16] ภายหลังรับประทานอาหาร ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้กล่าวขอบคุณเจ้าภาพด้วยอารมณ์ขันว่า

> *"เมื่อมาถึงคุนหมิง รู้สึกว่าข้าพเจ้ากลับมาบ้านเดิมอีกครั้งหนึ่ง เพราะทราบจากประวัติศาสตร์ว่าสมัยราชวงศ์ถัง อาณาจักรไทยย้ายจากเมืองตาลีมาอยู่คุนหมิง แต่นั่นเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่ที่พิสูจน์ได้ก็คือ ออาหารมื้อแรกที่นี่มีอาหารไทย 2 อย่า งคือ ลาบเนื้อ ซึ่งอร่อยกว่าไทยมาก และน้ำพริก ถ้าอย่างนี้ไม่เรียกว่ากลับบ้านเดิมก็ไม่รู้จะเรียกว่าอะไรอีกแล้ว"*[17]

อานันท์ ปันยารชุน นักการทูตหนุ่มร่วมคณะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้กล่าวถึงความรู้สึกโดยรวมของคณะนักการทูตไทยและเล่าขยายความถึงม.ร.ว.คึกฤทธิ์ว่า

[16] อานันท์ ปันยารชุน, "ปาฐกถาพิเศษ", 19.

[17] กลุ่มนักข่าวการเมือง อักษรบัณฑิต, *คึกฤทธิ์เปิดม่านไม้ไผ่* (กรุงเทพฯ: สวนอักษร, 2518), 77.

> *"เราทุกคนก็รู้ว่าเรื่องสิบสองปันนา และเรื่องเชียงรุ่งในมณฑลยูนนาน ความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจมันก็มีมานาน คุณคึกฤทธิ์ก็บอกเลยคืนนั้นว่า พรุ่งนี้เช้าผมจะเอาธงไทยไปปักหน้าบ้านพักรับรอง แล้วประกาศว่าคณะของเรามาปลดแอกมณฑลยูนนานออกจากจีนแล้ว เรามาเรียกร้องดินแดนกลับคืนไป"*[18]

ฝ่ายจีนไม่ได้รู้สึกซาบซึ้งกับคำกล่าวขอบคุณของนายกรัฐมนตรีไทย และความพยายามที่จะเชื่อมโยงไทยกับจีนมากนัก ตรงกันข้าม คำกล่าวด้วยอารมณ์ขันของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ กลับสร้างความวิตกกังวลให้กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากปักกิ่งที่ร่วมเดินทางมากับคณะนักการทูตไทย ซึ่งรวมถึง ฮาน เนี่ยนหลง (韩念龙) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีน และฮว่า กั๋วเฟิง (华国锋) รองนายกรัฐมนตรี[19] สำหรับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่เพิ่งทำการปฏิวัติสำเร็จใน ค.ศ.1949 (พ.ศ. 2492) การสร้างนิยาม "ชาติจีน" เป็นโจทย์สำคัญอันหนึ่งในการยึดโยงคนจีนเข้าด้วยกัน เมื่อการปฏิวัติเสร็จสิ้นลงทางการจีนได้พยายามนิยาม "ชาติจีน" คือ ประเทศชาติที่เกิดจากการหลอมรวมของคนหลากหลายชาติพันธุ์รวม 56 ชาติพันธุ์ ซึ่งมาจากโครงการจัดจำแนกชาติพันธุ์ตามสูตร 55 (ชนชาติพันธุ์ส่วนน้อย) + 1 (ชนชาติพันธุ์ฮั่น) = 56 ทั้งนี้สูตรการจำแนก 56 ชาติพันธุ์นี้เพิ่งมาสำเร็จลงตัวเมื่อ ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) ด้วยการจัดจำแนก ชนชาติพันธุ์จีนั่ว (基诺族) เป็นชนชาติพันธุ์สุดท้าย[20]

---

[18] อานันท์ ปันยารชุน, "ปาฐกถาพิเศษ", 19.

[19] เฉิน หลวี่ฟาน, "จงไท่กวนซีรั่วกันเวิ่นถีเหยี่ยนจิวเค่อถีเสี่ยวเจี๋ย" (สรุปประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-ไทย), 2-1.

[20] ประเด็นการจัดจำแนกชาติพันธุ์กับการนิยาม "ชาติจีน" ดู Thomas S. Mullaney, *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern*

ดังนั้นคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ใน ค.ศ. 1975 ที่กล่าวถึงความผูกพันระหว่างชนชาติพันธุ์ไทในยูนนานกับคนไทย ความรู้สึกเหมือนกลับบ้านเดิม และการเรียกร้องดินแดนคืน อันเป็นผลมาจากการถูกหล่อหลอมด้วยประวัติศาสตร์ชาติไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้าจึงสร้างความวิตกกังวลให้กับทางการจีนอย่างมาก เนื่องจากเป็นการท้าทายกระบวนการนิยาม “ชาติจีน” ของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ด้วยการยึดโยง “ชนชาติพันธุ์ไท” ในจีนเข้ากับจินตนาการ “ชาติไทย” อันเป็นผลผลิตจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมไทย ขณะเดียวกันประสบการณ์ขมขื่นจากช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมที่เพิ่งผ่านพ้นไม่นานทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติส่วนน้อยกับรัฐบาลเป็นประเด็นอ่อนไหว ดังนั้นประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าจึงเป็นเรื่องอันตราย นอกจากอ้างการอ้างอธิปไตยโดยนัยเหนือชนชาติพันธุ์ไทในจีนแล้ว ประวัติศาสตร์ฉบับดังกล่าวยังอ้างอธิปไตยทางประวัติศาสตร์เหนือดินแดนจีน ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์กล่าวด้วยอารมณ์ขันว่า “คณะของเรามาปลดแอกมณฑลยูนนานออกจากจีนแล้ว เรามาเรียกร้องดินแดนกลับคืนไป”[21]

China (Berkeley: University of California Press, 2011).

[21] อานันท์ ปันยารชุน, “ปาฐกถาพิเศษ”, 19.

3. ชาตินิยมวิชาการ และการทูตวิชาการจากจีน

หลังคณะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เดินทางกลับไทยไม่กี่วัน กระทรวงการต่างประเทศจีนและพรรคคอมมิวนิสต์ได้สั่งการผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ประจำมณฑลยูนนานให้สถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ประจำมณฑลยูนนานวิจัยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน เพื่อความกระจ่างในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-จีน ทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ชาติไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้าที่อ้างอธิปไตยทางประวัติศาสตร์เหนือชนชาติพันธุ์และดินแดนบางส่วนของจีน ทั้งยังเน้นความไม่ลงรอยระหว่างชนชาติพันธุ์ไท(ย) กับจีน ด้วยการอ้างว่า การรุกรานของจีนเป็นชนวนทำให้ “คนไท(ย)ทิ้งแผ่นดิน” อพยพลงใต้จากน่านเจ้าจนมาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยทุกวันนี้[22]

ภายหลังได้รับแจ้งจากปักกิ่ง เฉิน หลวี่ฝาน (陈吕范) นักวิจัยอาวุโสประจำสถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ฯ ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าจัดตั้งกลุ่มวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีนขึ้นประกอบด้วยสมาชิกตั้งต้น คือ โจว ฉีอวี่ (邹启宇) หนิง เชา (宁超) เจีย แยนจอง (เซี่ย หยวนจาง 谢远章) เจี่ยน โย่วเจีย (简佑嘉) และหวัง เหวินต๋า (王文达) โดย 3 คนหลังรับผิดชอบการแปลเอกสารภาษาไทย[23] สำหรับกลุ่มวิจัยการผลิตสร้างความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีนเป็นสิ่งจำเป็นในการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของจีน ทั้งบูรณภาพเหนือชาติพันธุ์และดินแดน รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดีระหว่างไทย-จีน ด้วยจุด

[22] เฉิน หลวี่ฟาน, “จงไท่กวนซีรั่วกันเวิ่นถีเหยี่ยนจิวเค่อถีเสี่ยวเจี๋ย,” (สรุปประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-ไทย), 1.

[23] เรื่องเดียวกัน, 2.

ประสงค์ดังกล่าวกลุ่มวิจัยเน้นจุดมุ่งหมายในการวิจัย 2 เรื่อง คือ การล้มล้างมายาคติประวัติศาสตร์เรื่องยูนนานเคยเป็นที่ตั้งอาณาจักรไท(ย) และการสลายความไม่ลงรอยระหว่างชาติพันธุ์ไท(ย) กับจีน การทำงานของกลุ่มวิจัยไม่ได้เกิดจากการทำตามคำสั่งของปักกิ่งเพียงด้านเดียว หากแต่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมวิชาการ ที่ต้องการใช้วิชาการเป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของจีนด้วย เฉินหัวหน้ากลุ่มวิจัยได้เขียนบันทึกระลึกถึงเหตุการณ์ตั้งแต่เริ่มต้นได้รับการติดต่อให้ทำวิจัยและบรรจุรายละเอียดต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ในบันทึกดังกล่าวเฉินเขียนด้วยอารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมพาดพิงถึง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์และคณะทูตไทยกับการอ้างอิงประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าว่า

> *"ท่านนายกรัฐมนตรีไทยที่เพิ่งสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศชาติของข้าพเจ้าเสร็จสิ้นผู้นี้ คิดว่าการเดินทางมายูนนาน คือ 'การเดินทางกลับบ้านเดิม' ท่านกล่าวว่า 'เมืองหลวงของไทยแต่เดิมอยู่ที่ต้าหลี่ ต่อมาจึงอพยพลงมายังคุนหมิง' นอกจากนี้นายชะลอ วนะภูติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเดินทางมาพร้อมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เมื่อเดินทางกลับแล้ว ได้เขียนบทความลงวารสาร ที่กรุงเทพฯ ระบุว่า ยูนนาน 'เคยเป็นดินแดนใต้อาณัติของไทยมาก่อน'"*[24]

ด้วยคำสั่งจากปักกิ่งและแรงผลักดันจากอารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมวิชาการ กลุ่มวิจัยได้เริ่มแปลเอกสารภาษาไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยและความสัมพันธ์ไทย-จีนซึ่งรวมถึง

[24] เรื่องเดียวกัน, 1.

งานประวัติศาสตร์ชาตินิยมไทยที่แต่งโดยหลวงวิจิตรวาทการ ในยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการสร้างมหาอาณาจักรไทยด้วยการผนวกรวมพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีคนไท(ย)อาศัยอยู่เข้าด้วยกันรวมทั้งจีนตอนใต้ เพื่อนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ให้ปักกิ่งใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์ไทย-จีน อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้ไม่ได้มุ่งเพียงการนำเสนอข้อมูลให้กับปักกิ่งเท่านั้น หากแต่การผลิตความรู้ของกลุ่มวิจัยยังมีภาคปฏิบัติการที่ใช้ความรู้วิชาการเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานทางการทูตโดยตรงอย่างชัดเจน

เพียงไม่กี่เดือนหลังการตั้งกลุ่มวิจัยขึ้น ไฉ เจ๋อหมิน (柴泽民) ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยคนแรก ได้เดินทางไปเยี่ยมกลุ่มวิจัย ไฉเน้นความสำคัญของความรู้วิชาการต่อการดำเนินงานทางการทูตของจีน พร้อมทั้งแย้มนัยถึงการใช้ “วิชาการ” เป็น “เครื่องมือการทูต” ไฉกล่าวว่า

> *“นักวิชาการกระฎุมพีต่างชาติผลิตงานออกมาจำนวนมาก จนส่งผลให้ความรู้ผิด ๆ กระจายออกไปอย่างไพศาล พวกเราไม่ได้ผลิตความรู้ที่ถูกต้องออกมา ดังนั้นผู้คนทั่วไปที่ไม่เข้าใจความจริงทางประวัติศาสตร์ ย่อมถูกครอบงำโดยอิทธิพลนักวิชาการตะวันตก โซเวียต และไทย หวังว่าท่านทั้งหลายจะทำงานวิจัยด้วยความพากเพียร ใช้มุมมองมาร์กซิสต์ผลิตงานของพวกเราขึ้นมาเอง ซึ่งเบื้องต้นจะสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงภายในหน่วยงานภาครัฐ... พวกท่านควรเดินทางไปยังประเทศไทยเพื่อลงพื้นที่วิจัยสังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ไทย...หลายสิ่งหลายอย่างเราไม่เข้าใจ พวกท่านทำวิจัยโดยตรง มีความเข้าใจมากกว่าเรามาก...จะใช้ชื่อคณะว่าอย่างไรดี คณะผู้แทน*

วัฒนธรรม หรือคณะผู้แทนวิชาการ พวกท่านลองพิจารณา การจัดคณะนี้จะจัดโดยทางยูนนานหรือจะให้รัฐบาลกลางจัดก็ได้ โดยมีพวกท่านร่วม ทางการไทยจัดคณะผู้แทนมายังประเทศของเราจำนวนไม่น้อย ทางเราก็น่าจะจัดคณะผู้แทนไปยังไทยบ้าง"[25]

เมื่อการดำเนินงานวิจัยได้ราวครึ่งปีกลุ่มวิจัยได้เริ่มเผยแพร่งานวิจัยในรูปบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ และส่งสำเนาไปยังกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารบางส่วนเป็นเอกสารลับเผยแพร่เฉพาะหน่วยงานภายในเท่านั้น ซึ่งรวมถึงมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็น และมหาวิทยาลัยเซี่ยเหมิน เนื่องจากทั้ง 2 สถาบันมีการวิจัยเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มุ่งสร้างความรู้เพื่อสนองนโยบายต่างประเทศของจีน หลังจากได้ศึกษางานวิจัยของกลุ่มวิจัยแล้ว กระทรวงการต่างประเทศได้ตอบกลับชมเชยงานวิจัยว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนการทำงานของกระทรวงอย่างมาก ขณะที่นักวิจัยและอาจารย์อาวุโสจากมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็น และมหาวิทยาลัยเซี่ยเหมินได้เขียนจดหมายตอบชมเชยกลุ่มวิจัยของเฉินที่ช่วยชี้ให้เห็นว่า "ความรู้ประวัติศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางชนชั้นยุคปัจจุบันอย่างไร พวกเราควรเรียนรู้จากงานวิจัยนี้"[26]

---

[25] สถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ประจำมณฑลยูนนาน, "จู้ไทก๋ั่วต้าสือก่วนไหลห่วอสั่วจั้วถัน," (เอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย ไฉ เจ๋อหมินเยี่ยมเยือนเพื่อสนทนากับทางสถาบัน) ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 2*, 226-227. เอกสารนี้บันทึกเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ.1975

[26] เฉิน หลวี่ฟาน, "จงไท่กวนซีรั่วกันเวิ่นถีเหยี่ยนจิวเค่อถีเสี่ยวเจี๋ย" (สรุปประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-ไทย), 5.

สำหรับการวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีนที่ใช้ระยะเวลายาวนานกว่าสองทศวรรษจากจุดเริ่มต้นในฐานะโครงการภายใต้สถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ประจำมณฑลยูนนานกระทั่งถึงการยกระดับไปเป็นโครงการภายใต้การควบคุมของสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษา สังกัดสถาบันสังคมศาสตร์ประจำมณฑลยูนนาน กลุ่มวิจัยได้วางเค้าโครงวิจัยตั้งแต่แรกว่าจะเน้นสร้างประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนที่เน้นมิตรภาพ และเน้นว่าคนไทในยูนนาน ซึ่งคนไทยในประเทศไทยอ้างว่าเป็นเครือญาติที่มีบรรพบุรุษร่วมกันเนื่องจากอพยพมาจากเทือกเขาอัลไตนั้น ไม่ได้อพยพมาจากเทือกเขาอัลไต ดังนั้นสงครามระหว่างไทย-จีน ที่ทำให้คนไทยต้องถอยร่นลงใต้ตามประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าจึงเป็นเพียงมายาคติ และบรรพบุรุษของคนไทยไม่เคยสร้างอาณาจักรใด ๆ ในประเทศจีน ดังนั้นการอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนบางส่วนของจีนว่าเคยเป็นของไทยมาก่อนจึงเป็นเรื่องเพ้อฝัน นอกจากนี้กลุ่มวิจัยยังประณามแนวคิดเรื่องเชื้อชาติบริสุทธิ์ที่เป็นแกนของประวัติศาสตร์ไทยว่าเป็นเรื่องไร้สาระ เพื่อปฏิเสธความเกี่ยวข้องทางสายเลือดระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไทในจีนกับคนไทยในประเทศไทย อย่างไรก็ตามกลุ่มวิจัยยอมรับความเกี่ยวพันทางวัฒนธรรมระหว่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไทในจีนเช่น ไท และ จ้วง กับคนไทยโดย การใช้ “วัฒนธรรมจีน” เป็นแกนกลางในการเชื่อมต่อ กลุ่มวิจัยระบุว่าทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไทในจีนกับคนไทยในประเทศไทยล้วนได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมและวัฒนธรรมจีน อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไท(ย)-จีน ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่าร่องรอยของ “ชาตินิยมทางวัฒนธรรม” ที่เน้นความเหนือกว่าของวัฒนธรรมจีนฮั่น ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในงานของกลุ่มวิจัย งานวิจัยเหล่านี้ได้รับการแจกจ่ายในหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและตีพิมพ์ลงในวารสารวิชาการ เพื่อ

หักล้างความรู้ประวัติศาสตร์จากไทยที่เริ่มแทรกซึมเข้ามายังจีนพร้อมกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน[27]

พร้อมไปกับการรื้อทำลายประวัติศาสตร์อัลไต-น่านเจ้า นักวิชาการจีนได้เริ่มเขียนประวัติศาสตร์ไทยอีกชุดหนึ่งที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย เนื่องจากคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยเป็นตัวแทน "ความเป็นจีน" ที่รัฐและสังคมไทยคุ้นเคยและจับต้องได้ นอกจากนี้ทั้งก่อนหน้าและหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน กระแสความหวาดกลัวว่าคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยอาจยึดโยงกับ "ชาติจีน" กระทั่งอาจก่อความไม่สงบทางการเมืองให้กับรัฐและสังคมไทยก็ยังแพร่กระจายไปในวงกว้าง ดังนั้นจีนจึงจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของคนไทยต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย

เพียงหนึ่งปีก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ เจ้าหน้าที่ประจำสภาความมั่นคงแห่งชาติร่วมกับนักวิชาการและเจ้าหน้าที่สภาฯ จัดพิมพ์หนังสือ *ชาวจีนในประเทศไทย* บทนำของหนังสือเล่มนี้สะท้อนกระแสความกังวลในสังคมไทย และความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำความเข้าใจ "ชาวจีนในประเทศไทย" ซึ่งรวมถึงคนไทยเชื้อสายจีนอย่างชัดเจน ขจัดภัย ระบุว่า

---

[27] ประเด็นการรณรงค์ทางวิชาการเพื่อหักล้างประวัติศาสตร์อัลไต-น่านเจ้านี้ โปรดดูรายละเอียดใน เซี่ย ซือจง, *"หนานเจา ไท่กั๋ว หยุนนานกู่กั๋ว: ตังไต้จงไท่กั๋วจู๋จู่อี้เตอจิ้งเจิงกั้วเฉิง" (น่านเจ้า ประเทศไทย และอาณาจักรโบราณยูนนาน: การปะทะของชาตินิยมจีน-ไทยในยุคร่วมสมัย).*

> *"การที่เราไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า ชาวจีนในประเทศไทยมีความรู้สึกนึกคิดเช่นไร คือ มีใจฝักใฝ่อยู่กับจีนคอมมิวนิสต์หรือจีนคณะชาติ หรือวางตัวเป็นกลาง จึงทำให้เกิดความรู้สึกหวั่นเกรงกันว่า หากประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์แล้ว ชาวจีนบางกลุ่มในประเทศไทยจะเกิดความฮึกเหิม และสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลไทยได้ ดังเช่นเหตุการณ์ที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วสมัยเพิ่งเสร็จสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ใหม่ ๆ ซึ่งจากการที่จีนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจ ในฐานะผู้ชนะสงครามร่วมกับฝ่ายพันธมิตร ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยจำนวนหนึ่งมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อทางการ จนทำให้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นในย่านเยาวราช ดังที่ทราบกันอยู่แล้ว"*[28]

ขณะที่ความทรงจำต่อเหตุการณ์วุ่นวายที่เยาวราชที่เพิ่งเกิดเมื่อราว 30 ปีก่อนหน้ายังไม่ทันจางหาย ใน ค.ศ.1974 (พ.ศ. 2517) หนึ่งปีก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน และเป็นปีเดียวกับที่หนังสือ *ชาวจีนในประเทศไทย* ได้รับการตีพิมพ์ เหตุการณ์จลาจลที่พลับพลาไชยที่คนจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนบางส่วนลุกขึ้นมาก่อจลาจลเผาสถานีตำรวจพลับพลาไชย จนรัฐต้องใช้กำลังทหารและตำรวจปราบปรามก็ได้สร้างความกังวลให้กับรัฐไทยเกี่ยวกับประเด็นคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยอย่างมาก[29] ภายใต้บริบทนี้ความกังวลที่มีต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์ยิ่งเพิ่มสูงขึ้นมาก

[28] ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, บรรณาธิการ, *ชาวจีนในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2517), ก-ข.

[29] สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์, *กบฏจีนจน "บนถนนพลับพลาไชย"* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2555).

รายงานผลสุ่มสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในระยะนี้สะท้อนความกังวลอย่างชัดเจน ประชาชนส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การปรากฏของสถานทูตสาธารณรัฐประชาชนจีน อาจกระตุ้นชาตินิยมจีนในหมู่ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนจนนำไปสู่เหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง[30]

เพื่อที่จะบรรเทาความกังวลของรัฐและสังคมไทยต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยกลุ่มวิจัยได้ร่วมกับเครือข่ายนักวิชาการที่เกี่ยวข้องผลิตสร้างความรู้ที่ให้ภาพคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในแง่บวก นักวิชาการจีนอาศัยข้อมูลและกระบวนทัศน์กลืนกลายจากหนังสือเล่มคลาสสิคของ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ ที่ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1957 (พ.ศ. 2500) คือ *สังคมจีนในไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*[31] ซึ่งบางส่วนเริ่มได้รับการแปลเป็นภาษาจีนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) โดยตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ลงใน *ประมวลงานแปลปัญหาข้อมูลหนานหยาง (หนานหยางจือเลี่ยวอี้ฉง* 南洋资料译丛*)* ภายใต้บริบทความตึงเครียดหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 สกินเนอร์นำเสนอกระบวนทัศน์กลืนกลาย (assimilation paradigm) เพื่อต่อต้านอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ ด้วยการส่งเสริมการกลืนคนจีนให้กลายเป็นไทย อย่างไรก็ตามสำหรับนักวิชาการและรัฐบาลจีนแล้ว ข้อมูลการวิจัยและกระบวนทัศน์กลืนกลายที่เคยเป็นอาวุธต่อต้านจีน

---

[30] เขียน ธีระวิทย์, *ทรรศนะของคนไทยที่มีต่อจีนและญี่ปุ่น* (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), 37.

[31] G. William Skinner, *Chinese Society in Thailand: An Analytical History* (Ithaca: Cornell University, 1957); จี. วิลเลียม สกินเนอร์, *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*, แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548).

คอมมิวนิสต์กลับเป็นประโยชน์อย่างมากในบริบทการกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีน นักวิชาการจีนเลือกใช้ข้อมูลและตีความงานของสกินเนอร์ใหม่เพื่อสร้างภาพคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่ยึดโยงตัวเองเข้ากับ "ชาติไทย" และจงรักภักดีต่อประเทศไทย ด้วยการให้ภาพคนจีนและลูกหลานในฐานะส่วนสำคัญที่ทำให้ชาติไทยเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้นักวิชาการจีนยังเน้นว่าคนจีนและลูกหลานจีนในประเทศไทยได้กลืนกลายเป็นไทยกันหมดแล้ว อย่างไรก็ตามการกลืนกลายในทัศนะของนักวิชาการจีนนั้นแตกต่างออกไปจากข้อเสนอดั้งเดิมของสกินเนอร์ นักวิชาการจีนเน้นย้ำว่าคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนกลืนกลายในมิติทางสังคมและการเมือง แต่ในมิติทางวัฒนธรรมพวกเขายังคงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนบางอย่างไว้ซึ่งเป็นสะพานที่เชื่อมต่อคนจีนและลูกหลานจีนในเมืองไทยเข้ากับจีนแผ่นดินใหญ่

บทความของ หวาง เสี่ยวเยี่ยน (王小燕) เรื่อง "สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ"[32] ซึ่งถูกผลิตขึ้นในช่วงระยะแรกของกลุ่มวิจัยนับเป็นงานชิ้นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นโครงเรื่องที่จะถูกผลิตซ้ำในงานวิชาการชิ้นต่อ ๆ มาของนักวิชาการจีน หวางอ้างอิงข้อมูลจาก *สังคมจีนในประเทศไทย* ของสกินเนอร์เป็นหลักร่วมกับงานที่ผลิตโดยนักวิจัยในกลุ่ม และงานวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยที่ผลิตโดยนักวิชาการโซเวียตเพื่อสร้างชุดความรู้ที่ให้

[32] หวาง เสี่ยวเยี่ยน, "หั̋วเหรินอี๋หมินจวี๋ไทกั๋วเตอหยวนอินจี๋ฉีจิงจี้ฮวอต้ง" (สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ), *ยวิน หนาน เซอหุ้ยเคอเสวีย* (*วารสารสังคมศาสตร์ยูนนาน*) 6 (1982), 91–98. ต่อมาบทความนี้ได้รับการตีพิมพ์ลงใน *ศิลปวัฒนธรรม* โดยเป็นส่วนหนึ่งของการทูตวิชาการจีน ดู หวาง เสี่ยวเยี่ยน, "สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ," *ศิลปวัฒนธรรม* 8, ฉ.3 (มกราคม 2530): 112-120.

ภาพคนจีนและลูกหลานในประเทศไทยในฐานะตัวแทนมิตรภาพไทย-จีนที่มีมาอย่างยาวนานไม่ขาดสาย หวางอ้างว่าไทย-จีนมีการติดต่อกันมาอย่างยาวนานนับแต่สมัยราชวงศ์ฉินของจีน (201-207 ปีก่อนคริสตกาล) ก่อนการสถาปนาสุโขทัยกว่า 1,200 ปี และคนจีนในไทยและลูกหลานอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างสันติ จงรักภักดีต่อชาติและสถาบันกษัตริย์ โดยชาวจีนและทายาทได้สร้างคุณูปการสำคัญจนบางคนได้รับการพระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์และตำแหน่งราชการระดับสูง แม้แต่วีรบุรุษของชาติ คือ พระเจ้าตากสินผู้กู้ชาติไทยจากการรุกรานของต่างชาติก็เป็นคนเชื้อสายจีน หลังจากนั้นหวางได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้ชาวจีนอพยพมายังประเทศไทย อาทิ ความต้องการแรงงานในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น การรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตกที่มีต่อจีน ข้อจำกัดทางธรรมชาติที่ทำให้เกิดความอดอยาก และการพัฒนาเทคโนโลยีคมนาคม[33] บทความของหวางให้ภาพคนจีนและทายาทในไทยจากหลากหลายชนชั้นไม่ว่าจะเป็นกรรมกร พ่อค้าเร่ หรือนายทุนในฐานะกลุ่มพลังสำคัญที่มีบทบาท “ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองและการพัฒนาของเศรษฐกิจแห่งชาติของไทย”[34] นอกจากนี้เพื่อให้ภาพของคนจีนที่เป็นมิตรและมีคุณูปการสำคัญต่อชาติไทย หวางได้เน้นว่า

[33] หวาง เสี่ยวเยี่ยน, “สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ”, 112-115.

[34] เรื่องเดียวกัน, 117-120.

> *"ตรงกันข้ามกับนักล่าอาณานิคมตะวันตกที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและบงการจากรัฐบาลของประเทศเขาในการออกมาขยายอาณานิคม...เพื่อฆ่าคนแล้วชิงทรัพย์ ล่ามนุษย์ไปขายเป็นทาส ทำให้คนอื่นต้องสูญชาติ...ชาวจีนในประเทศไทยนั้นอ่อนน้อมเจียมตัว ขึ้นต่ออำนาจการปกครองของเจ้าของถิ่นที่อาศัย ปฏิบัติตามกฎหมายของไทย ขยันหมั่นเพียรในการหากิน... กล่าวโดยธาตุแท้แล้ว ชาวจีนที่อพยพไปตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ไม่ใช่พวกนักล่าอาณานิคมหรือผู้พิชิตดั่งพวกตะวันตก หากเป็นผู้ใช้แรงงานและผู้สร้าง"*[35]

หวางยังเน้นเรื่องการกลืนกลายด้วยการปรับใช้กระบวนทัศน์กลืนกลายของสกินเนอร์ว่าคนจีนในประเทศไทย เพื่อคลายความวิตกกังวลต่อประเด็นการเมืองเรื่องคนจีนและทายาทในประเทศไทยอาจยึดโยงตัวเองเข้ากับ "ชาติจีน" ว่า "ชาวจีนจำนวนมากได้ค่อย ๆ หลอมตัวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทย"[36] อย่างไรก็ตามสำหรับหวางการกลืนกลายเป็นไทยโดยสมบูรณ์อย่างที่สกินเนอร์เสนอว่าจะเกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจริง ตรงกันข้าม ชาวจีนในไทยและทายาทยังคงรักษาความเป็นจีนทางวัฒนธรรมไว้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสานสัมพันธ์ไทย-จีน หวางระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนในประเทศไทยและลูกหลาน "ได้ค่อย ๆ ผันแปรไป โดยสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมและสัมพันธ์กันทางเครือญาติเป็นหลัก และกลายเป็นสะพานทอดที่สำคัญสะพานหนึ่งซึ่งเชื่อมการแลกเปลี่ยนทางการเมืองและทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

[35] เรื่องเดียวกัน, 120.

[36] เรื่องเดียวกัน.

จีนกับประเทศไทย"[37]

นอกจากสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาประจำมณฑลยูนนานแล้ว สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็น มณฑลกวางตุ้ง ก็มีส่วนสำคัญในการผลิตความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยและคนจีนในประเทศไทย ขณะที่สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาประจำมณฑลยูนนานเน้นเรื่องการผลิตความรู้เกี่ยวกับคนไทย เนื่องจากมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ใกล้กับภาคเหนือของประเทศไทยและยังเป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติพันธุ์ไท สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นเน้นผลิตความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย เนื่องจากกวางตุ้งเป็นถิ่นกำเนิดของคนจีนจำนวนมากที่อพยพไปยังประเทศไทย

อย่างไรก็ตามหน่วยงานของทั้งสองมณฑลได้ประสานความร่วมมือในการผลิตความรู้เกี่ยวกับไทยและคนจีนในประเทศไทยอย่างใกล้ชิด กรณีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นการประสานความร่วมมือดังกล่าว คือ การแปลหนังสือ *คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2* เป็นภาษาจีนโดย หวาง เหว่ยหมิน (王伟民)[38] ตีพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยยูนนาน โดยได้รับการสนับสนุนจากสมาคมมิตรภาพวิเทศสัมพันธ์ประจำมณฑลยูนนานและมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสมาคมมิตรภาพวิเทศสัมพันธ์แห่งประชาชนจีนซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ปักกิ่ง การเลือกแปลหนังสือเล่มนี้มีนัยความสำคัญทางการเมืองอย่างชัดเจน

[37] เรื่องเดียวกัน.

[38] หวาง เหว่ยหมิน, *ไทก๋ัวหัวเหรินเมี่ยนเมี่ยนกวน (หลากมุมมองต่อคนจีนในประเทศไทย)* (คุนหมิง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยยูนนาน, 1993) ต้นฉบับภาษาไทยของหนังสือเล่มนี้ คือ ศิลป โหรพิชัย และ สันต์ สุวรรณประทีป, *คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2* (กรุงเทพฯ: เส้นทางเศรษฐกิจ, 2531).

สมาคมมิตรภาพวิเทศสัมพันธ์แห่งประชาชนจีนก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1984 เพื่อสนับสนุนนโยบายเปิดและปฏิรูปประเทศของเติ้ง เสี่ยวผิง ด้วยการสร้างสายสัมพันธ์กับต่างประเทศและสนับสนุนข้อมูลทางการเมืองและเศรษฐกิจให้กับรัฐบาลจีน[39] การแปลหนังสือ *คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2* ซึ่งเป็นที่นิยมในขณะนั้นเป็นภาษาจีนช่วยให้รัฐบาลจีนเข้าใจโลกทัศน์ของคนไทยเชื้อสายจีน และทราบว่าพวกเขามีสถานะอย่างไรในสังคมไทย และรัฐบาลจีนควรจะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาอย่างไร

4. ปฏิบัติการของชาตินิยมวิชาการและการทูตวิชาการไทย-จีน

การผลิตความรู้โดยนักวิชาการจีนเพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติจีน เริ่มถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นปฏิบัติการทางการทูตที่เข้ามาส่งอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย และสถานะของคนจีนในประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1980 ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างไทย-จีน ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองที่ซับซ้อนในประเทศไทย

[39] Anne-Marie Brady, *Making the Foreign Serve China: Managing the Foreigners in the People's Republic* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2003), 200; "A brief introduction of China International Association for Friendly Contact," *China International Association for Friendly Contact*, http://www.caifc.org.cn/en/content.aspx?id=616 (accessed on August 19, 2018).

เมื่อกลุ่มวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีนของเฉินเริ่มทำการวิจัยเพียงไม่กี่ปี งานวิจัยของกลุ่มวิจัยก็เริ่มเป็นที่รับรู้ในสังคมไทย หลังจากได้รับต้นฉบับแปลภาษาอังกฤษของบทความ “จักรพรรดิกุบไลข่านทรงพิชิตอาณาจักรต้าหลี่ทำให้ชนชาติไทยอพยพลงใต้ขนานใหญ่จริงหรือ?”[40] ที่เฉินเขียนร่วมกับตู้อี้ว์ถิง (杜玉亭) จากสารสิน วีระผล นักการทูตไทยประจำปักกิ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้แปลสรุปความบทความชิ้นนี้ลงในคอลัมน์ “ใต้สังเวียน” หนังสือพิมพ์สยามรัฐในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 โดยที่ไม่ได้ตระหนักถึงการเป็นต้นเหตุที่ทำให้นักวิชาการจีนเริ่มผลิตความรู้ชุดนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เน้นว่าบทความชิ้นนี้เขียนขึ้นโดยนักวิชาการจีนเพื่อลบล้างมายาคติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยที่ถูกผลิตโดยนักวิชาการตะวันตก[41]

การเผยแพร่ความรู้จากจีนมายังไทยด้วยความบังเอิญนี้ได้สร้างความตื่นเต้นให้กับสังคมไทยในช่วงยุคหลัง 14 ตุลา ที่กระแสชาตินิยมวิชาการในหมู่นักวิชาการไทยผลักให้เกิดการเขียนประวัติศาสตร์ไทยเพื่อนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ที่หลุดพ้นจากมรดกยุคเผด็จการ ในช่วงเวลานี้วงวิชาการไทยก็เริ่มพยายามสร้างองค์ความรู้เป็นของตัวเองเพื่อที่จะหลุดพ้นจากเงาอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามามีบทบาทต่อวงวิชาการไทยอย่างมากในยุคสงครามเย็น พร้อมไปกับ

---

[40] เฉิน หลวี่ฟาน และ ตู้อวี้ถิง, “หูปี้เลี่ยผิงต้าหลี่กั๋วซื่อโฟวอิ๋นฉีไท่จู่ต้าเลี่ยงหนานเซียน,” (จักรพรรดิกุบไลข่านทรงพิชิตอาณาจักรต้าหลี่ทำให้ชนชาติไทยอพยพลงใต้ขนานใหญ่จริงหรือ) ใน *ไท่จู่ฉีหยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 1*, 50-64. ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ลี่ซื่อเหยี่ยนจิว* (*วารสารวิจัยประวัติศาสตร์*) 2 (1978).

[41] ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, “ข้างสังเวียน,” *สยามรัฐ*, 28–30 มิถุนายน ค.ศ. 1978, 7.

กระแสต่อต้านอเมริกันที่เป็นผลพวงมาจากการต่อต้านสงครามเวียดนามและ 14 ตุลา ความรู้จากประเทศคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะจีนซึ่งถูกตราให้เป็นความรู้ต้องห้ามมาก่อนในช่วงยุคเผด็จการ และเป็นคู่ตรงข้ามกับความรู้ทางวิชาการฝั่งโลกเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนกลาง จึงกลายเป็นเครื่องมือที่เย้ายวนในการต่อสู้เพื่อนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ในยุคหลัง 14 ตุลาสำหรับนักวิชาการไทยส่วนหนึ่ง

ในช่วงทศวรรษ 1980 ที่ทั้งไทยและจีนต่างสนับสนุนเขมรแดงเพื่อคานอิทธิพลโซเวียตและเวียดนามนั้น การกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีนจึงเป็นเรื่องสำคัญ การทูตวิชาการจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระชับสัมพันธ์ ระหว่างต้อนรับการมาเยือนของคณะผู้แทนจากจีนใน ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ นายกรัฐมนตรีไทยได้เสนอต่อผู้แทนจีนว่าไทย-จีนควรร่วมมือกันทางด้านวิชาการโดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจาก “ประวัติศาสตร์ไทยที่เขียนโดยนักวิชาการตะวันตกนั้นไม่น่าเชื่อถือ” ดังนั้น “เราจึงควรร่วมมือกันทำงานเรื่องนี้”[42] เพื่อสานต่อการดำเนินงาน “การทูตวิชาการ” ดังกล่าวพลเอกเกรียงศักดิ์เลือกใช้หน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี คือ คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน เป็นเครื่องมือ ใน ค.ศ. 1980 ที่ทางฝ่ายไทย-จีนเริ่มหารือเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ คณะกรรมการฯ ได้ตีพิมพ์

[42] สำนักการต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม, “จงไท่เหวินฮว่าเจียวหลิวเตอเท่อเตี่ยนเหอเวิ่นถี (ตี้ปาปู้เฟิน),” (รูปแบบการสื่อสารแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีน-ไทยและปัญหา) *ไท่จู๋อี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 3*, 16–17. เอกสารชุดนี้เดิมทีเป็นเอกสารที่จำกัดการใช้งานเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มการแจกจ่ายใน ค.ศ. 1985.

งานชิ้นแรกออกสู่สาธารณะ คือ *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ.1825-2395*[43] หนังสือเล่มนี้ให้ภาพความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทย-จีนที่มีมาอย่างยาวนานนับแต่สมัยสุโขทัยถึงต้นรัตนโกสินทร์ หลังจากตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ ได้วางแผนที่จะเดินทางไปยังประเทศจีนเพื่อค้นคว้าและแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับนักวิชาการจีน ปักกิ่งตอบรับข้อเสนอการทูตวิชาการของไทยโดยไม่ลังเล เนื่องด้วยเห็นว่าเป็นโอกาสและช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ที่กลุ่มวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีนและเครือข่ายผลิตขึ้นมายังประเทศไทย

หลังจากตอบรับแผนการเยือนจีนของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ ทางการจีนได้จัดให้สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาประจำมณฑลยูนนานเป็นเจ้าภาพเชิญคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ เดินทางมายังยูนนานเพื่อแลกเปลี่ยนทางวิชาการในเดือนเมษายน ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) พร้อมกับสุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นนิตยสารกึ่งวิชาการที่เริ่มมีบทบาทอย่างสูงในการนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ในช่วงทศวรรษ 1980 การเชิญสุจิตต์ไปยังยูนนานไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่มีการวางแผนเตรียมการมาก่อนหน้าโดยฝ่ายจีน

[43] คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน, *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ.1825-2395* (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523).

นับแต่ ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2525) เพียง 2 ปีหลังจากมีการหารือระหว่างพลเอกเกรียงศักดิ์กับคณะผู้แทนจีนเกี่ยวกับการวิจัยประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มวิจัยเริ่มหาช่องทางในส่งออกความรู้มายังประเทศไทย ในขั้นแรกสมาชิกกลุ่มวิจัยมักได้รับมอบหมายให้พบกับคณะผู้แทนไทยที่ไปเยือนยูนนาน เพื่อให้ความรู้กับคณะผู้แทนไทยว่าประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้านั้นเป็นเพียงมายาคติ และมิตรภาพไทย-จีนนั้นได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนานนับพันปี เมื่อครั้งเดินทางไปยังยูนนาน เดโช สวนานนท์ อธิบดีกรมศิลปากร ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ เจ้าหน้าที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปัญญาชนไทยผู้มีเครือข่ายกว้างขวาง ต่างก็ได้รับการจัดสรรให้พบกับสมาชิกกลุ่มวิจัยที่ได้รับมอบหมายให้มาบรรยายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีนและประวัติศาสตร์ไทยจากมุมมองนักวิชาการจีน ด้วยการแนะนำจากสุลักษณ์ เจีย แยนจองหนึ่งในสมาชิกกลุ่มวิจัยได้เขียนจดหมายถึงสุจิตต์เพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ใน *ศิลปวัฒนธรรม* พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์*ศิลปวัฒนธรรม*นับแต่ปีที่ 2 ฉบับที่ 18 จากสุจิตต์ ในฐานะนักวิจัยและล่ามภาษาไทยของกลุ่มวิจัย เจียได้ทำงานแปลข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ไทยซึ่งรวมถึง *ศิลปวัฒนธรรม* และติดตามข่าวสารจากประเทศไทยอย่างใกล้ชิด เพื่อเก็บข้อมูลให้กับรัฐบาล[44] นอกจากนี้เจียยังได้ทำหน้าที่เป็นล่ามต้อนรับคณะผู้แทนจากไทย ในจดหมายที่เจียเขียนถึงสุจิตต์ เจียได้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจนว่า

[44] สุที หริมเทพาธิป, "เจีย แยนจอง (ยรรยง จิระนคร) เกิดที่หาดใหญ่ ไปเรียนเมืองจีน ค้นคว้าเรื่อง 'คนไท' ในยูนนาน เป็น 'ศาสตราจารย์สองแผ่นดิน' ใน "คนไท" ไม่ใช่ "คนไทย" แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา," บรรณาธิการโดย สุจิตต์ วงษ์เทศ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2548), 455.

"ผมได้เอ่ยถึงเรื่องไม่มีวารสารศิลปวัฒนธรรม ซึ่งคุณสุลักษณ์เป็นที่ปรึกษาด้วยคนหนึ่ง คุณสุลักษณ์ได้เสนอให้ทำการแลกเปลี่ยนเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งกันและกัน ผมเลยถือโอกาสที่คุณประภาส อวยชัยและคณะมาเยี่ยมสิบสองปันนา ฝากจดหมายไปให้คุณ...ผมยังฝากสิ่งพิมพ์ 2 เล่มมาให้คุณ...อีกเล่ม 1 คือรวมบทความเกี่ยวกับปัญหาเรื่องถิ่นกำเนิดคนไทย ซึ่งพวกผมได้แปลเป็นภาษาจีน ในบทความเหล่านี้มีเรื่อง 'ไปเมืองแส เที่ยวหนองแส' ของท่านอธิบดีเดโช สวนานนท์ และเรื่อง เนื่องมาจากประวัติศาสตร์ชาติไทย ของคุณสมภพ ภิรมย์ ซึ่งผมได้แปลจากศิลปวัฒนธรรม...ท่านอธิบดีเดโช และคุณขจัดภัย บุรุษพัฒน์ฯ ที่มาเยือนคุนมิงเมื่อปี 2522 นั้น ผมและเพื่อนร่วมงานได้พบปะและร่วมสนทนาเรื่องถิ่นกำเนิดคนไทย โดยผมยังได้ทำหน้าที่เป็นล่ามด้วย"[45]

เมื่อสุจิตต์และคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ เดินทางมาถึงยูนนาน ทางสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษา ซึ่งมีเฉิน หลวี่ฝาน หัวหน้ากลุ่มวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีน เป็นผู้อำนวยการ ได้จัดให้สุจิตต์ และคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ รับฟังการบรรยายและทัศนศึกษาคุนหมิง ต้าหลี่ และสิบสองปันนา เพื่อสัมผัสหลักฐานโบราณคดีและเห็นด้วยตาว่า ต้าหลี่ ซึ่งประวัติศาสตร์ไทยอ้างว่าเป็นที่ตั้งอาณาจักรน่านเจ้าซึ่งเป็นของไทยนั้น ไม่ใช่อาณาจักรของไทย คนไทในจีนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมีความสัมพันธ์ฉันมิตรกับคนจีนฮั่นมาอย่างยาวนาน เฉกเช่นกับความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีน

[45] จดหมายจากเจีย แยนจองถึงสุจิตต์ วงษ์เทศ ลงวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1982 ใน *ศิลปวัฒนธรรม* 3, ฉ. 10 (กันยายน 2525): 46.

ในประเทศไทย ดังนั้นประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าจึงเป็นเพียงมายาคติ[46]

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ สุจิตต์และรวมถึงคณะผู้แทนไทยอื่น ๆ ที่ไปเยือนจีนต่างมิได้ตระหนักรับรู้ถึงวาระแอบแฝงทางการเมืองที่อิงแอบมากับการแลกเปลี่ยนความรู้วิชาการกับนักวิชาการจีน ภายหลังกลับมาจากการเยือนยูนนานแล้ว สุจิตต์ ได้เขียนและตีพิมพ์หนังสือ *คนไทยไม่ได้มาจากไหน?* โจมตีประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าโดยอาศัยข้อมูลหลักฐานที่ได้รับจากการทัศนศึกษาและสนทนากับนักวิชาการจีน ส่วนคณะคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ ภายหลังกลับมาจากยูนนานแล้วก็ได้แปลและตีพิมพ์งานชิ้นเอกของจีนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชนชาติไตในยูนนาน ซึ่งพวกเขาได้รับการแนะนำจากนักวิชาการจีนอาทิ *บันทึกเรื่องสิบสองปันนา* ของหลี ฟูจิ (หลี่ ฝออี 李佛一)[47] *ประวัติศาสตร์ชนเชื้อชาติไท* ของ เจียง อิ้งเหลียง (江应梁)[48] สำหรับสุจิตต์และคณะกรรมการ

[46] ทางการจีนได้จัดรูปแบบการบรรยายและทัศนศึกษาที่คล้ายคลึงกันนี้เพื่อต้อนรับคณะผู้แทนจากไทยที่เดินทางไปเยือนจีนระหว่าง ค.ศ.1985-ค.ศ.1988 ดู เซี่ย ซือจง, “หนานเจา ไท่กั๋ว หยุนนานกู่กั๋ว: ตังไต้จงไท่กั๋วจู๋จูอี้เตอจิ้งเจิงกั้วเฉิง” (น่านเจ้า ประเทศไทย และอาณาจักรโบราณยูนนาน: การปะทะของชาตินิยมไทย-จีนในยุคร่วมสมัย), 57–58.

[47] หลี ฟูจิ, *บันทึกเรื่องสิบสองปันนา*, แปลโดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2527).

[48] เจียง อิ้งเหลียง, *ประวัติศาสตร์ชนเชื้อชาติไท*, แปลโดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2531).

สืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ องค์ความรู้ ที่ได้รับจากการไปเยือนจีนนี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทยจากมุมมองใหม่ที่พ้นจากประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมฉบับอัลไต-น่านเจ้า สำหรับสุจิตต์ องค์ความรู้นี้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ที่ท้าทายอำนาจของชนชั้นนำ ผ่านการใช้*นิตยสารศิลปวัฒนธรรม*เป็นกระบอกเสียงนิยาม “ชาติไทย” ที่เป็นของประชาชน และ “ความเป็นไทย” ที่เกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมของชนหลากหลายชาติพันธุ์ซึ่งรวมถึงคนจีนด้วย

ทั้งนี้นับแต่ทศวรรษ 1960 วงวิชาการไทยได้เริ่มที่ตั้งจะคำถามต่อประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าแล้ว กระทั่งหลัง 14 ตุลา ที่กระแสชาตินิยมวิชาการในหมู่นักวิชาการไทยพุ่งขึ้นสู่ขีดสูงสุด จนเกิดกระบวนการที่นักวิชาการพยายามนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ผ่านการสร้างประวัติศาสตร์ไทยชุดใหม่ กระแสการรื้อถอนประวัติศาสตร์นี้ได้ก้าวขึ้นมามีพลังอย่างมาก จนกล่าวได้ว่าวงวิชาการและสังคมไทยได้มีความเคลื่อนไหวในการรื้อถอนประวัติศาสตร์อัลไต-น่านเจ้าอยู่ก่อนที่จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน เพียงแต่ชนชั้นนำไทยบางคนยังคงยึดติดกับประวัติศาสตร์ชาตินิยมไทยฉบับอัลไต-น่านเจ้า

อย่างไรก็ตามหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจต้อนรับคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ และสุจิตต์แล้ว สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาได้ตีพิมพ์บทความรายงานเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างนักวิชาการของสถาบันกับคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ และสุจิตต์ ภายใต้ชื่อบทความ “ความสำเร็จของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศ” ในบทความนี้เฉิน จิ้งฟาง (沈静芳) นักวิชาการจาก

สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาอ้างว่าการรณรงค์ทางวิชาการแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิชาการไทยประสบความสำเร็จอย่างงดงาม เนื่องจากฝ่ายจีนสามารถทำให้นักวิชาการไทยเลิกเชื่อประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้า ดังที่คณะกรรมการฯ ได้ยอมรับว่าไม่มีหลักฐานเชื่อมโยงการอพยพลงใต้ครั้งใหญ่ ทั้งการต้อนรับจากจีนยังทำให้คณะกรรมการฯ ได้รับรู้ข้อมูลหลักฐานและความรู้ใหม่ ๆ[49] การประกาศความสำเร็จนี้เป็นการประกาศฝ่ายเดียว เสมือนหนึ่งการประกาศชัยชนะและสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมวิชาการที่แฝงฝังอยู่ในสำนึกนักวิชาการจีนที่คิดว่า วงวิชาการจีนมีความเหนือกว่าไทย และ เป็นองค์ความรู้จากจีนที่ช่วยให้วงวิชาการไทยหลุดพ้นจากแนวคิดล้าหลังเรื่องเชื้อชาติที่แฝงมากับประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้า อย่างไรก็ตาม การประกาศชัยชนะดังกล่าวนั้นมีความย้อนแย้งในตัวเองอย่างมาก เนื่องจากในการรื้อถอนประวัติศาสตร์อัลไต-น่านเจ้าของนักวิชาการจีนนั้นในแง่หนึ่งก็เกิดจากการอาศัยการแปลองค์ความรู้ภาษาไทยของนักวิชาการไทยที่ต่อต้านประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้า อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจีนเลือกที่จะไม่กล่าวถึงมิตินี้ ทั้งยังเลือกที่จะละเลยพลวัตทางวิชาการของไทย พวกเขาสร้างมโนภาพว่าวงวิชาการไทยแทบไม่มีพัฒนาการต่อต้านองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ที่ล้าหลังแต่อย่างใด ต้องรอจนนักวิชาการจีนช่วยฉุดดึงขึ้นจากความล้าหลังทางวิชาการนี้

[49] เฉิน จิ้งฟาง, “อีซื่อเฉิงกงเตอตุ้ยไว้เจียวหลิวฮวอต้ง” (ความสำเร็จของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศ), *ตงหนานย่า* (*วารสารเอเชียอาคเนย์*) 4 (1984): 45–46.

อย่างไรก็ตามหากมองให้พ้นไปจากประเด็นการอ้างอิงความเหนือกว่าผ่านการแสดงออกเรื่องชาตินิยมวิชาการของฝ่ายจีนแล้ว การแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับจีนมีส่วนเป็นพลังช่วยสนับสนุนชาตินิยมวิชาการของนักวิชาการไทยที่ต้องการปรับเปลี่ยนนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ในช่วงหลัง 14 ตุลา การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนได้เปิดพื้นที่ให้กับการไหลเวียนของนักวิชาการและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนไทซึ่งรวมถึงงานของนักวิชาการจีน ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจที่นักวิชาการไทยมีต่อกลุ่มคนไทนอกประเทศ รวมทั้งคนไตในยูนนาน นักวิชาการไทยจำนวนไม่น้อยเริ่มทำการวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มคนที่ใช้ภาษาไทนอกประเทศ ซึ่งรวมถึงคนไท และจ้วงในจีน เพื่อค้นหาแก่นสารอันบริสุทธิ์ของ “ความเป็นไทย” ซึ่งถูกมองว่ายังคงถูกเก็บรักษาไว้โดยกลุ่มคนไทนอกประเทศไทย อย่างไรก็ตามยิ่งนักวิชาการไทยทำการศึกษาเกี่ยวกับคนไทนอกประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ความรู้ที่ค้นพบกลับทำให้เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของกลุ่มคนไท จนหาแก่นสาร อันบริสุทธิ์ของ “ความเป็นไทย” ไม่ได้ ข้อค้นพบดังกล่าวยิ่งช่วยสนับสนุนข้อเสนอของนักวิชาการกลุ่มที่พยายามนิยาม “ความเป็นไทย” เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้คนหลากชาติพันธุ์ในแผ่นดินไทย ในแง่นี้คนจีนและทายาทจึงสามารถถูกนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ชาติไทย” เนื่องด้วยพวกเขาพูดภาษาไทยมาตรฐาน นับถือศาสนา และอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทย คนจีนและทายาทจึงมีระดับ “ความเป็นไทย” มากกว่ากลุ่มคนไทนอกประเทศ[50]

[50] Charles Keyes, “Who are the Tai? Reflections on the invention of identities”, in *Ethnic Identity: Creation, Conflict and Accommodation*, 3rd ed, eds. Lola Romanucci-Ross and George De Vos (London: Altamira

ภายหลังกลับมาจากเยือนยูนนาน นักวิชาการไทยได้เชิญนักวิชาการจีนโดยมีเฉินซึ่งเป็นผู้อำนวยการของสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาเป็นตัวแทนให้มาเยือนประเทศไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เฉินได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1984 โดยเฉินได้นำบทความ "จักรพรรดิกุบไลข่านทรงพิชิตอาณาจักรต้าหลี่ทำให้ชนชาติไทยอพยพลงใต้ขนานใหญ่จริงหรือ?"ฉบับสมบูรณ์ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษมานำเสนอในการประชุม[51] นอกจากนี้เฉินยังได้รับเชิญให้บรรยายที่สยามสมาคมและมหาวิทยาลัยศิลปากรโดยเฉินได้นำเสนอบทความวิเคราะห์โบราณศิลปวัตถุที่ชี้ว่าอาณาจักรน่านเจ้าเป็นอาณาจักรของชนชาติไป๋ (白族) และอี๋ (彝族) ทั้งยังเป็นอาณาจักรที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนอย่างมาก น่านเจ้าจึงไม่ใช่อาณาจักรของชนชาติไท[52] นอกจากนี้เฉินยังได้เข้าพบ เขียน ธีระวิทย์ ผู้บุกเบิกจีนศึกษาในประเทศไทยและเยี่ยมสมาคมแต้จิ๋วเพื่อสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-จีน ระหว่างที่เดินทางไปสนทนาและบรรยายในสถานที่ต่าง ๆ เฉินมักจะเริ่มด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ประวัติศาสตร์อัลไต-น่านเจ้าที่ให้ภาพจีนในแง่

---

press, 1995), 159; รัตนาพร เศรษฐกุล, *โครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา: เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัย เล่ม 10* (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 6–9.

[51] เอกสารชิ้นนี้ต่อมาได้รับการตีพิมพ์ในวารสารของสยามสมาคม ดู Chen Lüfan and Du Yuting, "Whether Kublai Khan's Conquest of the Dali Kingdom Gave Rise to the Mass Migration of the Thai People to the South," *Journal of the Siam Society* 77(1) (1989): 33–41.

[52] เอกสารชิ้นนี้ต่อมาได้รับการตีพิมพ์ในวารสารของสยามสมาคม ดู Chen Lüfan "A Brief Analysis on Cultural Relics of Nanzhao-Dali Kingdom," *Journal of the Siam Society* 77, no. 1 (1989): 43–53.

ร้ายว่าเป็นเพียงมายาคติ พร้อมกับชักชวนให้นักวิชาการไทยร่วมศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทย-จีน เฉินมองว่าการทูตวิชาการเพื่อสานสัมพันธ์ไทย-จีนของเขาเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อต่อต้าน “อิทธิพลลัทธิครองความเป็นเจ้าของโซเวียตและเวียดนามที่กำลังแผ่ขยายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”[53]

นอกจากนักวิชาการสังกัดสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาของมณฑลยูนนาน สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นก็มีบทบาทสำคัญในภาคปฏิบัติการของการทูตวิชาการ ด้วยการทำหน้าที่หลักในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยที่เน้นภาพลักษณ์แง่บวกของคนจีนเพื่อประโยชน์ในการสานสัมพันธ์ไทย-จีน สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นใช้แผนการและแนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาของมณฑลยูนนานด้วยการเชิญนักวิชาการไทยและคณะผู้แทนไปเยี่ยมชมมณฑลกวางตุ้ง เพื่อทัศนศึกษาพร้อมทั้งสนทนาแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับบทบาทของคนจีนในประเทศไทย นักวิชาการไทยและคณะผู้แทนมักได้รับการจัดให้เยือนถิ่นกำเนิดของคนจีนในประเทศไทยและสุสานพระเจ้าตาก[54]

---

[53] “ไท้กั๋วเหยี่ยนจิวกั๋วจี้เสวียซู่เถ่าลุ่นฮุ่ยอวีเหลียงเว่ยจงกั๋วเสวียเจ่อ,” (การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษากับนักวิชาการจีนสองท่าน) ใน *ไท่จู่ฉีหยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม* 3, 303-304.ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ตงหนานย่า (วารสารเอเชียอาคเนย์)* 4 (1984)..

[54] ยกตัวอย่าง เช่น สุลักษณ์ ศิวรักษ์ที่นำคณะของสยามสมาคมไปเยือนมณฑลกวางตุ้งได้รับการต้อนรับและพาไปเยือนสุสานพระเจ้าตาก โดยมีต้วนลีเซิงซึ่งในขณะนั้นเป็นนักวิชาการสังกัดสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นเป็นมัคคุเทศก์ ต่อมาต้วนจะมีบทบาทสำคัญในการนำความรู้จากจีนมาเผยแพร่ในประเทศไทย ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสุลักษณ์กับ

เพื่อเร้าอารมณ์ความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันระหว่างไทย-จีน

ใน ค.ศ.1986 (พ.ศ. 2529) สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นยังได้ร่วมกับสถาบันเอเชียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งมีเขียน ธีระวิทย์เป็นผู้อำนวยการทำวิจัยร่วมกันเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย และความสัมพันธ์กับจีน เนื่องจากหัวข้อวิจัยนี้จะมีประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและการทูต เมื่อพิจารณาจากรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย โดยเฉพาะรายชื่อที่ปรึกษาจากฝ่ายจีนจะพบว่า โครงการวิจัยนี้มีนัยทางการเมืองอย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่จากสหพันธ์ชาวจีนโพ้นทะเลที่กลับสู่มาตุภูมิสามท่านดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาฝ่ายจีนของโครงการ ที่โดยสองในสามท่านนี้มีตำแหน่งระดับสูงทั้งในสหพันธ์ชาวจีนโพ้นทะเลที่กลับสู่มาตุภูมิที่สังกัดกับส่วนกลางและมณฑลกวางตุ้ง หลังจากดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น โครงการวิจัยได้ตีพิมพ์หนังสือ *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิลำเนาเดิมที่เฉาซาน เล่ม 1 และ 2* ทั้งภาคภาษาจีนและภาษาไทยโดยมีผลงานของนักวิชาการทั้งจีนและไทย[55] หนังสือเล่มนี้เลือกช่วงเวลาระหว่าง ค.ศ. 1767-1949 หรือระยะเวลาตั้งแต่สมัยต้นรัชสมัยของพระเจ้าตากสินกระทั่งถึงก่อนที่จีนจะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ เพื่อเน้นย้ำความสัมพันธ์ฉันมิตรและ

ต้วน และประสบการณ์การเดินทางไปจีนของ สุลักษณ์ได้ใน สุลักษณ์ ศิวรักษ์, "ก่อนเข้าสู่จีนเป็นครั้งที่ 6" ใน *ขอดเกล็ดมังกร* (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2537), 1-9; สุลักษณ์ ศิวรักษ์, "คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก" ใน *พลิกต้นตระกูลไทย: ประวัติศาสตร์ไทยในทัศนะของชาวจีน*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: พิราบ, 2527), 6–10.

[55] สุภางค์ จันทวานิช และคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ, *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิลำเนาเดิมที่เฉาซัน เล่ม 1-2* (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534-2539).

เลือกที่จะโยนความขัดแย้งช่วงสงครามเย็นทิ้งไป โครงเรื่องของงานวิจัยโดยรวมเน้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-จีนที่เริ่มพระเจ้าตากสิน ซึ่งมีเชื้อสายจีนเป็นผู้กู้ชาติไทยจากอริราชศัตรู และคุณูปการที่คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนมีต่อประเทศ โดยรวมบทความที่เขียนโดยนักวิชาการสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยซุนยัตเซ็นในหนังสือเล่มนี้ยึดรูปแบบโครงเรื่องเดียวกับบทความนักวิชาการจากสถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาของมณฑลยูนนาน กล่าวคือ มีการเน้นเรื่องพระเจ้าตากในฐานะวีรบุรุษของชาติ การกลายเป็นไทยของคนจีนในประเทศไทยและทายาท และความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทย-จีน

ความ(ไม่)รู้ในความสัมพันธ์ไทย-จีน

ถึงแม้ว่าปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและบทบาทของชนชั้นนำจะมีความสำคัญในการสานความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน แต่บทบาทของความรู้และนักวิชาการก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบทบาทของชนชั้นนำและปัจจัยทางการเมืองและ เศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามวงวิชาการไทยยังมีความรู้จำกัดเกี่ยวกับบทบาทของนักวิชาการและความรู้ในความสัมพันธ์ไทย-จีน ด้วยข้อจำกัดด้านข้อมูลข่าวสาร ภาษาและงบประมาณวิจัย ทำให้การวิจัยเกี่ยวกับจีนโดยใช้เอกสารจีนและแหล่งข้อมูลจากจีนเป็นเรื่องยากลำบาก นอกจากนี้หากนักวิชาการไม่ได้สร้างสรรค์งานวิจัยที่จับต้องได้และตอบสนองนโยบายเฉพาะหน้างานวิชาการและนักวิชาการก็มักถูกมองข้ามจากผู้กำหนดนโยบายไทย อย่างไรก็ตาม นักวิชาการและความรู้กลับมีบทบาทสำคัญอย่างมากดังที่บทความนี้ได้นำเสนอ อย่างน้อยในสายตาของรัฐบาลจีน นักวิชาการ

และความรู้วิชาการมีส่วนอย่างสำคัญในการดำเนินการทูตวิชาการที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีนระหว่างทศวรรษ 1970-1980 การปรับเปลี่ยนองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ไทยจากประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต-น่านเจ้าที่เน้นความขัดแย้งระหว่างไทย-จีน และความเป็นไทยที่เน้นเชื้อชาติบริสุทธิ์ ด้วยความร่วมมือของนักวิชาการไทยและจีนที่แม้ทั้งสองฝ่ายจะมีวาระแอบแฝงทางการเมืองที่แตกต่างกันก็ตาม ได้นำมาสู่การปรับเปลี่ยนนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ที่รวมคนจีนและทายาทในประเทศไทยให้กลายเป็นส่วนสำคัญของชาติไทย และคลายความกังวลที่รัฐและสังคมไทยมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์จีนในไทย ทั้งยังช่วยสร้างความรับรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยจีนชุดใหม่ที่เน้นความใกล้ชิดระหว่างชาติไทย-จีน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กลุ่มนักข่าวการเมือง อักษรบัณฑิต. *คึกฤทธิ์เปิดม่านไม้ไผ่*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต, 2518.

กิตติกร คนศิลป. “นัยสำคัญของนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน 2518-2530.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, บรรณาธิการ. *ชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2517.

เขียน ธีระวิทย์. “จีนศึกษาของไทย: เหลียวหลังแลหน้า” ใน *จีนใหม่ในศตวรรษที่ 21*. 17-26.กรุงเทพฯ: มติชน, 2549,

_____. *ทรรศนะของคนไทยที่มีต่อจีนและญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน. *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ. 1825-2395*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523.

คึกฤทธิ์ ปราโมช. “ข้างสังเวียน.” *สยามรัฐ*. 28–30 มิถุนายน ค.ศ. 1978, 7.

“จดหมายจากเจีย แยนจองถึงสุจิตต์ วงษ์เทศ ลงวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1982” ใน *ศิลปวัฒนธรรม* 3, ฉ.10 (กันยายน 2525): 46.

จุลชีพ ชินวรรโณ. *35 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ. 2518-2553*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553.

เจียง อิ้งเหลียง. *ประวัติศาสตร์ชนเชื้อชาติไท*. แปลโดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนใน เอกสารภาษาจีน. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2531.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภวัครพันธุ์. *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ “รัฐไทย”*. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549.

รัตนาพร เศรษฐกุล. *โครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา: เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัย เล่ม 10*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ศิลป โหรพิชัย และ สันต์ สุวรรณประทีป. *คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2*. กรุงเทพฯ: เส้นทางเศรษฐกิจ, 2531.

ศูนย์จีนศึกษา. *คู่มือการใช้ศัพท์ภาษาจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548.

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. *กบฏจีนจน "บนถนนพลับพลาไชย"*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2555.

สุที หริมเทพาธิป. "เจีย แยนจอง (ยรรยง จิระนคร) เกิดที่หาดใหญ่ ไปเรียนเมืองจีน ค้นคว้าเรื่อง 'คนไท' ใน ยูนนาน เป็น 'ศาสตราจารย์สองแผ่นดิน'" ใน *"คนไท" ไม่ใช่ "คนไทย" แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา : รวมความรู้ "ไทยศึกษา" ของ "ศาสตราจารย์สองแผ่นดิน"*. บรรณาธิการโดย สุจิตต์ วงษ์เทศ, 448-459. กรุงเทพฯ: มติชน, 2548.

สุภางค์ จันทวานิช และคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ. *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิลำเนาเดิมที่เฉาซัน เล่ม 1-2*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534-2539.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก, ใน *พลิกต้นตระกูลไทย: ประวัติศาสตร์ไทยในทัศนะของชาวจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ต้วน ลีเชิง, 6–10. กรุงเทพฯ: พิราบ, 2527.

_____. "ก่อนเข้าสู่จีนเป็นครั้งที่ 6." ใน *ขอดเกล็ดมังกร*. 1-9. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2537.

หลี ฟูจิ. *บันทึกเรื่องสิบสองปันนา*. แปลโดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2527.

หวาง เสี่ยวเยี่ยน. “สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.” *ศิลปวัฒนธรรม* 8, ฉ.3 (มกราคม 2530) : 112-120.

อรอนงค์ น้อยวงศ์. *กัมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรมติณสูลานนท์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

อานันท์ ปันยารชุน. “ปาฐกถาพิเศษ” ใน *ความสัมพันธ์ไทย-จีน: เหลียวหลังแลหน้า*, บรรณาธิการโดย เขียน ธีระวิทย์ และ เจีย แยนจอง, 7-23. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ภาษาจีน

“ไท้กั๋วเหยี่ยนจิวกั๋วจี้เสวียซู่เถ่าลุ่นฮุ่ยอวีเหลียงเว่ยจงกั๋วเสวียเจ่อ” (การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษากับนักวิชาการจีนสองท่าน). ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า)*. เล่ม 3, 303-304.

จดหมายจากไฉ เจ๋อหมินถึงเฉิน หลวี่ฟ่าน, 3 สิงหาคม ค.ศ.1978 อ้างใน เฉิน หลวี่ฟ่าน. “จงไท่กวนซีรั่วกันเวิ่นถีเหยี่ยนจิวเค่อถีเสี่ยวเจี๋ย” (สรุปประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน-ไทย). ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 1.* บรรณาธิการโดย เฉิน หลวี่ฟ่าน. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์หนังสือจีน, 2003, 6.

เฉิน จิ้งฟาง. “อีซื่อเฉิงกงเตอตุ้ยไว้เจียวหลิวฮวอต้ง” (ความสำเร็จของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศ). *ตงหนานย่า (วารสารเอเชียอาคเนย์)* 4 (1984): 45–46.

เฉิน หลวี่ฟ่าน และ ตู้อวี้ถิง, “หูปี้เลี่ยผิงต้าหลี่กั๋วซื่อโฟ่วอิ๋นฉี่ไท่จู่ต้าเลี่ยงหนานเชียน” (จักรพรรดิกุบไลข่านทรงพิชิตอาณาจักรต้าหลี่ทำให้ชนชาติไทยอพยพลงใต้ขนานใหญ่จริงหรือ). ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 1*, 50-64.

เซี่ย ซือจง. “หนานเจา ไท่กั๋ว หยุนนานกู่กั๋ว: ตังไต้จงไท่กั๋วจู๋จู่อี้เตอจิ้งเจิงกั้วเฉิง.” (น่านเจ้า ประเทศไทย และอาณาจักรโบราณยูนนาน: การปะทะของชาตินิยมไทย-จีนในยุคร่วมสมัย). *เข่ากู่เหรินเล่ยเซวียเซียคัน (วารสารมานุษยวิทยาและโบราณคดี)* 49 (1993): 50–69.

สถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ประจำมณฑลยูนนาน, “จู้ไทกั๋วต้าสือก่วนไหล หว่อสั่วจั้วถัน” (เอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย ไฉ เจ๋อหมินเยี่ยมเยือนเพื่อสนทนากับทางสถาบัน). ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 2*, 226-227.

สำนักการต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม. “จงไท่เหวินฮว่าเจียวหลิวเตอเท่อเตี่ยนเหอเวิ่นถี (ตี้ปาปู้เฟิน)” (รูปแบบการสื่อสารแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีน-ไทยและปัญหา). ใน *ไท่จู๋ฉี่หยวนอวีหนานเจากั๋วเหยี่ยนจิวเวิ่นถี (การวิจัยปัญหาชนชาติไทกับอาณาจักรน่านเจ้า) เล่ม 3*, 16–17.

หวาง เสี่ยวเยี่ยน. “หัวเหรินอี๋หมินจวี๋ไทกั๋วเตอหยวนอินจี๋ฉีจิงจี้ฮวอต้ง” (สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ). *ยวิน หนานเซอหุ้ยเคอเสวีย (วารสารสังคมศาสตร์ยูนนาน)* 6 (1982), 91–98.

หวาง เหว่ยหมิน, *ไทกั๋วหัวเหรินเมี่ยนเมี่ยนกวน (หลากมุมมองต่อคนจีนในประเทศไทย)*. คุนหมิง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยยูนนาน, 1993.

ภาษาอังกฤษ

"A brief introduction of China International Association for Friendly Contact" *China International Association for Friendly Contact*, http://www.caifc.org.cn/en/content.aspx?id=616 (accessed on August 19, 2018).

Brady, Anne-Marie. *Making the Foreign Serve China: Managing the Foreigners in the People's Republic*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2003.

Chambers, Michael R. "The Chinese and the Thais are Brothers: The Evolution of the Sino-Thai Friendship." *Journal of Contemporary China* 14, no. 25 (2005): 599-629.

Chen Lüfan and Du Yuting. "Whether Kublai Khan's Conquest of the Dali Kingdom Gave Rise to the Mass Migration of the Thai People to the South." *Journal of the Siam Society* 77, no. 1 (1989): 33–41.

Chen Lüfan. "A Brief Analysis on Cultural Relics of Nanzhao-Dali Kingdom." *Journal of the Siam Society* 77, no. 1 (1989): 43–53.

Chulacheeb Chinwanno. “Rising China and Thailand’s Policy of Strategic Engagement.” In *The Rise of China: Responses from Southeast Asia and Japan*, edited by Jun Tsunekawa, 81-109. Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2009.

Keyes, Charles. “Who are the Tai? Reflections on the invention of identities.” In *Ethnic Identity: Creation, Conflict and Accommodation*, 3rd ed, edited by Lola Romanucci-Ross and George De Vos, 136-160. London: Altamira press, 1995.

Liang Yongjia. *Inalienable Narration: The Nanzhao History between Thailand and China* (January 20, 2011). Asia Research Institute Working Paper, No. 148. Available at https://ssrn.com/abstract=1743933 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1743933

Mullaney, Thomas S. *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. Berkeley: University of California Press, 2011.

Sittithep Eaksittipong. “Textualizing the ‘Chinese of Thailand’: Politics, Knowledge and the Chinse in Thailand during the Cold War.” Ph.D. diss. National University of Singapore, 2017.

Skinner, G. William. *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Ithaca: Cornell University, 1957.

Thongchai Winichakul. "The Changing Landscape of the Past: New Histories in Thailand since 1973." *Journal of Southeast Asian Studies* 26 (1): 99-120.

Yong Deng. "Sino-Thai Relations: From Strategic Co-operation to Economic Diplomacy." *Contemporary Southeast Asia* 13, no. 4 (March 1992): 360-374.